รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริม Soft Power ของไทยผ่านนโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จัดทำโดย นางสาวแจ่มใส เมนะเศวต
รหัส 13028

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริม Soft Power ของไทยผ่านนโยบาย
การต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จัดทำโดย นางสาวแจ่มใส เมนะเศวต
รหัส 13028

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีวินท์ สุพุทธิกุล)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรทัย ก๊กผล)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต ดร. จิตริยา ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

นโยบายการต่างประเทศของไทยให้ความสำคัญต่อความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตั้งแต่ปี 2546 ไทยได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่และดำเนินโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนาภายใต้แผนงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency: TICA) ต่อมา เมื่อไทยได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 (G77) ในเวทีสหประชาชาติเมื่อปี 2559 ไทยได้เสนอให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) นอกจากนี้ ไทยมีบทบาทที่โดดเด่นและสำคัญในการผลักดันให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระสำคัญของอาเซียน โดยได้เสนอให้อาเซียนขับเคลื่อนความร่วมมือเพื่อบรรลุ SDGs ควบคู่ไปกับการสร้างประชาคมอาเซียน อีกทั้งในการเป็นประธานอาเซียนเมื่อปี 2562 ไทยได้เน้นความยั่งยืนเป็นวาระหลักของการประชุม

ผู้เขียนการศึกษาฉบับนี้มีมุมมองว่า นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์สำหรับส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย โดยได้ใช้ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างความยอมรับและความเชื่อถือในไทย ซึ่งเป็นการยกระดับและสถานะของประเทศในเวทีสากล

ผู้เขียนจะใช้แนวความคิด Soft Power ของ Joseph Nye รวมทั้งแนวความคิด Nation Branding และ Public Diplomacy ในการวิเคราะห์และประเมินความสำเร็จของไทยในการใช้กลยุทธ์ดังกล่าว ซึ่งผลของการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ไทยใช้นโยบายการต่างประเทศด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลผ่านสองวิธีหลัก คือ ผ่านบทบาทของไทยในฐานะประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน และบทบาทของผู้จัดตั้งวาระในฐานะประธานการประชุมระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนถือว่าเป็นประเด็นที่สร้างประโยชน์ให้แก่โลก จึงสามารถดึงดูดให้ประเทศต่าง ๆ ต้องการมีความร่วมมือกับไทยและยอมรับไทย อันเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี สถานะ อำนาจต่อรองและบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก

สำหรับความท้าทายสำคัญของการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยผ่านนโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้เขียนมองว่า ความไม่สมดุลระหว่างการดำเนินการในต่างประเทศและปัจจัยภายในประเทศ รวมทั้งความไม่เชื่อมโยงของการดำเนินการในเวทีระหว่างประเทศต่าง ๆ อาจกระทบต่อความน่าเชื่อของนโยบายการต่างประเทศของไทยในที่สุด ในการนี้ ผู้เขียนจะมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและดำเนินการเพื่อเป็นทางออกสำหรับความท้าทายดังกล่าว

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีวินท์ สุพุทธิกุล รองศาสตราจารย์ ดร. อรทัย ก๊กผล และเอกอัครราชทูต ดร. จิตริยา ปิ่นทอง คณะอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ซึ่งให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วง ผู้เขียนขอขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณ ดร. สุริยา จินดาวงษ์ นางฉัตรวดี จินดาวงษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ พิมพา ที่กรุณาให้โอกาสผู้เขียนได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำและความร่วมมืออย่างดียิ่ง สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณญาติ ๆ และสมาชิกครอบครัวทุกคน ที่สนับสนุนและให้กำลังใจจนงานวิจัยสำเร็จด้วยดี

แจ่มใส เมนะเศวต

กันยายน 2564

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ง

กิตติกรรมประกาศ จ

สารบัญ ฉ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามการศึกษา 3

1.3 สมมติฐานการศึกษา 3

1.4 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 3

1.5 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา 4

1.6 นิยามศัพท์ 5

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา 5

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 6

2.1 แนวคิดทฤษฎี 6

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 9

2.3 สรุปกรอบแนวคิด 13

บทที่ 3 การใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย 14

3.1 นโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาและการเป็นประเทศผู้ให้ 15

3.2 การวิเคราะห์โครงการ SEP ในบริบทของอำนาจแบบนุ่มนวล 20

3.3 จาก SEP for SDGs Partnership สู่ Advancing Partnership for Sustainability 22

3.4 Complementarities Roadmap และ ACSDSD - สู่ขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในกรอบอาเซียน 25

3.5 การวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนในบริบทอำนาจแบบนุ่มนวล 27

3.6 การวัดค่าอำนาจแบบนุ่มนวลที่มาจากผลสำรวจ 29

3.7 อุปสรรคและความท้าท้าย 31

3.8 สรุปผลการวิเคราะห์ 32

บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ 33
4.1 สรุปผลการศึกษา 33
4.2 ข้อเสนอแนะ 34
บรรณานุกรม 39
ประวัติผู้เขียน 43

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นมิติที่สำคัญลำดับต้น ๆ ของนโยบายการต่างประเทศของไทย เห็นได้จากการที่ไทยได้รณรงค์ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแข็งขันและต่อเนื่อง ทั้งในเวทีพหุภาคี ทวิภาคีและไตรภาคี ในการนี้ ไทยได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่และดำเนินโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนาภายใต้แผนงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency: TICA) ตั้งแต่ปี 2546 ต่อมา ในการดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 (G77) ในเวทีสหประชาชาติของไทยเมื่อปี 2559 ไทยได้ประสบความสำเร็จในการผลักดันประเด็นการสร้างหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในหมู่สมาชิก G77 เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในการนี้ ไทยสามารถทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่ยอมรับในเวทีโลก โดยแถลงการณ์ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่ม G77 ครั้งที่ 40 เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2559 ได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิด Sufficiency Economy Philosophy for Sustainable Development Goals (SEP for SDGs) Partnership ด้วย

ในการรณรงค์หาเสียงสนับสนุนการเลือกตั้งเป็นสมาชิกไม่ถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเมื่อปี 2559 ไทยตั้งคำขวัญสำหรับการหาเสียงว่า “Building Bridges for Partnership” ซึ่งไทยได้นำเสนอบทบาทนำของไทยในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหนึ่งในคุณสมบัติเด่นของไทย โดยไทยได้แสดงวิสัยทัศน์ว่า การบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับสันติภาพ โดยต้องมีความก้าวหน้าควบคู่กันไปกับการส่งเสริมความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ไทยในฐานะที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาขนาดกลางสามารถเป็นผู้เชื่อมโยงให้ประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติสุขโลก แม้ว่าไทยไม่ได้รับการเลือกตั้ง แต่ก็ได้ใช้โอกาสดังกล่าวแสดงให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาคมโลกว่าไทยมีความมุ่งมั่นอย่างจริงจังต่อการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในกรอบอาเซียน ไทยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานของอาเซียนในเรื่องความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (ASEAN Coordinator on Sustainable Development Cooperation) ตั้งแต่ปี 2559 และในการเป็นประธานอาเซียนเมื่อปี 2562 รัฐบาลได้มีนโยบายใช้โอกาสดังกล่าว “สร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก เพื่อให้ไทยมีบทบาทนำในการพัฒนาและสร้างความร่วมมือของ

ประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2562: 5) โดย theme ของการเป็นประธานอาเซียนของไทยคือ “Advancing Partnership for Sustainability”

การดำเนินนโยบายการต่างประเทศของไทยที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีมิติของการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวล (soft power) ทั้งนี้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ: แผนย่อยการส่งเสริมสถานะและบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก (2561-2580) ได้ระบุถึงความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายการต่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนกับอำนาจแบบนุ่มนวล ดังนี้

“การส่งเสริมสถานะและอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย สามารถกระทำได้ในสองแนวทางหลัก คือ ผ่าน การเผยแพร่วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งนำไปสู่ความนิยมไทย และนโยบายการต่างประเทศของไทย อาทิ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เป็นต้น อย่างไรก็ดี แม้ประเทศไทยจะมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยม อย่างมากในหมู่ชาวต่างชาติ และยังเป็นประเทศแนวหน้าของโลกในด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งในปัจจุบันไทยได้พัฒนาจากการเป็นประเทศผู้รับมาเป็นประเทศผู้ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศและมักเป็นประเทศที่มีบทบาทสร้างสรรค์ในเวทีระหว่างประเทศมาโดยตลอด แต่ที่ผ่านมาไทยยังขาดการดำเนินการที่ส่งเสริมการนำจุดเด่นเหล่านี้มายกสถานะและสร้างอำนาจต่อรองเพื่อรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ให้แก่ประเทศและประชาชนไทยในการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาคมโลกได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ไทยจะต้องยกระดับการส่งเสริมเอกลักษณ์ของไทยให้สามารถนำไปสร้างมูลค่าได้ รวมถึงต้องเน้นการดำเนินนโยบายที่เป็นการส่งเสริมสถานะของไทยในเวทีโลก พร้อมไปกับการสร้างขีดความสามารถให้ทุกภาคส่วนของไทยสามารถร่วมเสริมสร้างสถานะของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ” (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561: 13)

โดยที่ยังมีงานวิจัยทางวิชาการไม่มากเท่าไรซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้นโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาเป็นกลยุทธ์/ เครื่องมืออำนาจแบบนุ่มนวลของไทย การศึกษาฉบับนี้จึงต้องการแสดงให้เห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศได้มีความพยายามในการยกระดับและสถานะของไทยในประชาคมโลก รวมทั้งส่งเสริมการยอมรับและความเชื่อมั่นในรัฐบาลไทยผ่านการใช้นโยบายการต่างประเทศซึ่งเน้นความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์สำคัญ โดยการศึกษาฉบับนี้จะเน้นบทบาทของไทยในการส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียน โดยเฉพาะการเป็นประธานอาเซียนเมื่อปี 2562 เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผลของการศึกษาสามารถเป็นบทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว สำหรับการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลผ่านนโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาในกรอบอื่น ๆ ในอนาคต เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) และความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) ซึ่งไทยจะเป็นประธานและเจ้าภาพการประชุมของทั้งสองกรอบนี้ในปี

2565 และมีแผนที่จะผลักดันโมเดล Bio-Circular-Green Economy (BCG) เป็นวาระสำคัญของการประชุมดังกล่าว

1.2 คำถามการศึกษา

1.2.1 ที่ผ่านมา ผู้กำหนดนโยบายได้ใช้นโยบายการต่างประเทศในมิติความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์/ เครื่องมือส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยอย่างไร

1.2.2 ไทยมีอุปสรรค ปัญหา การท้าทาย หรือแนวทางส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลจากการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างไร

1.3 สมมติฐานการศึกษา

อำนาจแบบนุ่มนวลของไทยมาจากการเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านโครงการและข้อริเริ่มต่าง ๆ ในระดับทวิภาคี ไตรภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี นอกจากนี้ ไทยได้ใช้อำนาจในฐานะประธานการประชุมระหว่างประเทศกำหนดให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระหลักของการประชุม การเน้นประเด็นดังกล่าวเพื่อส่งเสริมสถานะและภาพลักษณ์ของไทยในเวทีระหว่างประเทศส่งผลให้ไทยสามารถดึงดูดให้หลาย ๆ ประเทศยอมรับและต้องการมีความร่วมมือกับรัฐบาลไทย อันเป็นการยกระดับและสถานะของไทยในที่สุด อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของไทยในฐานะ champion ของการพัฒนาที่ยั่งยืนในสายตาประชาคมโลกนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของไทยในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในประเทศด้วย

1.4 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาแนวทางการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์/ เครื่องมืออำนาจแบบนุ่มนวลของไทยที่ผ่านมา

1.4.2 วิเคราะห์และประเมินความสำเร็จของไทยในการใช้แนวทางดังกล่าว กล่าวคือ การทำให้ต่างชาติยอมรับ มีความเชื่อถือในไทย ซึ่งเป็นการยกระดับและสถานะของไทยในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การดำเนินการของไทยมีความท้าทายหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการใช้ประเด็นดังกล่าวสร้างอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยในอนาคต

1.5 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาฉบับนี้จะแสดงให้เห็นว่า นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนมีพัฒนาการตั้งแต่ปี 2546 เมื่อไทยริเริ่มโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ จนถึงการเป็นประธานอาเซียนของไทยในปี 2562 ซึ่งมีหัวข้อหลักว่า “Advancing Partnership for Sustainability” โดยจะวิเคราะห์อำนาจแบบนุ่มนวลที่มาจากนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาในบริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการเผยแพร่ SEP for SDGs Partnership ของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) รวมทั้งบทบาทของไทยในอาเซียน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการส่งเสริมบทบาทของไทยให้เป็นผู้นำด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนอย่างชัดเจนและเป็นระบบ อย่างไรก็ดี การดำเนินการในบริบทดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาอย่างละเอียด จึงควรที่จะมีการศึกษาและบันทึกไว้เพื่อเป็นประโยชน์และเพิ่มมูลค่าให้กับการศึกษาด้านอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย

1.5.2 วิธีการดำเนินการศึกษา

1) พิจารณาจากแนวความคิด Soft Power ของ Joseph Nye ว่านโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอำนาจแบบนุ่มนวลอย่างไร

2) วิเคราะห์ผลสำเร็จของนโยบายการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยโดยใช้การดำเนินการเพื่อการส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนเป็นกรณีศึกษา โดยพิจารณาจากการตอบรับและการให้ความร่วมมือของประเทศสมาชิกและประเทศคู่เจรจาต่อข้อริเริ่มของไทย เช่น การสนับสนุนกิจกรรม แถลงการณ์ วาระการประชุมด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวทีอาเซียน โดยเฉพาะในช่วงการเป็นประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2562 ในการนี้ ผู้เขียนจะใช้ข้อมูลจากเอกสารการประชุม บทความประชาสัมพันธ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น อดีตอธิบดีอาเซียนในช่วงการเป็นประธานของไทย

3) วิเคราะห์ผลสำเร็จของนโยบายการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยโดยอ้างอิงผลสำรวจของ Brand Finance Global Soft Power Index และรายงาน Soft Power 30

1.5.3 ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพ : ศึกษาข้อมูลจากเอกสารการประชุมและรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งไทยเป็นผู้ริเริ่ม โดยเฉพาะในกรอบอาเซียน รวมทั้งบทความเกี่ยวกับบทบาทของไทยในฐานะผู้ผลักดันความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ปรากฏในวารสารทางวิชาการหรือสื่ออื่น ๆ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง

1.6 นิยามศัพท์

เพื่อความชัดเจนของการดำเนินการศึกษา การศึกษานี้ได้กำหนดความหมายของคำศัพท์ที่สำคัญไว้ ดังนี้

นโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินความร่วมมือกับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ เช่น นโยบาย Sufficiency Economy Philosophy for Sustainable Development Goals (SEP for SDGs) Partnership และแนวคิดของ Sustainability of All Things ในช่วงการเป็นประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2562

อำนาจแบบนุ่มนวล (Soft Power) คือ ความสามารถทำให้ผู้อื่นคล้อยตามเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ประสงค์โดยการชักจูง ดึงดูดและ/หรือโน้มน้าว ทั้งนี้ จะอธิบายนิยามของคำศัพท์ดังกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ผู้เขียนหวังว่า การศึกษาฉบับนี้จะแสดงให้เห็นว่าไทยสามารถสร้างอำนาจแบบนุ่มนวลจากการส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนได้จริง และมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและในการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลผ่านนโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

บทที่ 2
แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

เพื่อการเข้าใจและแสดงหลักการและเหตุผลในการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์/ เครื่องมือส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวล ผู้เขียนจะใช้แนวคิด Soft Power ของ Joseph Nye รวมทั้งกรอบการวิเคราะห์อื่น ๆ ที่พัฒนามาจากแนวคิดดังกล่าว เช่น กลไกอำนาจแบบนุ่มนวลของ S.B. Rothman และการวิเคราะห์อำนาจแบบนุ่มนวลในการทำแบบสำรวจจัดอันดับอำนาจแบบนุ่มนวลระหว่างประเทศของ Brand Finance และ Portland Group นอกจากนี้ ผู้เขียนจะอธิบายแนวคิด Nation Branding และ Public Diplomacy ด้วย

2.1.1 Soft Power

แนวคิด Soft Power มีรากฐานมาจากทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อน (Complex Interdependence Theory) ของ Robert Keohane และ Joseph Nye ซึ่งได้นำเสนอทฤษฎีดังกล่าวในช่วงทศวรรษ 1970 ใช้อธิบายโลกซึ่งการใช้กำลังหรือการขู่คุกคามเพื่อช่วงชิงอำนาจหรือจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีความสำคัญน้อยลง ประเทศต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงระหว่างกันผ่านความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมหลายช่องทาง ผู้เล่นที่มิใช่รัฐ (non-state actors) เช่น บริษัท ภาคประชาสังคม องค์การระหว่างประเทศ ประชาชน ต่างมีบทบาทและความสำคัญต่อการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายประเด็นและวาระ

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐใช้อำนาจเพื่อที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ ซึ่ง Keohane และ Nye เรียกอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความสามารถเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการว่าอำนาจพฤติกรรม (behavioral power) ซึ่งแบ่งเป็นสองประเภท คือ (1) อำนาจแบบแข็งกร้าว (hard power) ซึ่งเป็นการใช้การบังคับขู่เข็นหรือการให้รางวัลเพื่อให้อีกฝ่ายทำในสิ่งที่เขาไม่ทำหากไร้การจูงใจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังทางทหาร หรือการใช้กำลังทางเศรษฐกิจเป็นรางวัลหรือการลงโทษ และ (2) อำนาจแบบนุ่มนวล (soft power) ซึ่งเป็นการโน้มน้าวให้อีกฝ่ายคล้อยตามและยินยอมทำตามสิ่งที่ฝ่ายที่ใช้อำนาจต้องการ (Keohane and Nye, 1998: 86)

Nye ได้พัฒนาแนวคิดอำนาจแบบนุ่มนวลและงานวิชาการตามมามากมายหลายฉบับ โดยรวมแล้ว เขาได้อธิบายแนวความคิดของอำนาจแบบนุ่มนวลว่า เป็นการที่รัฐ ๆ หนึ่ง เช่น รัฐ ก. สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการในการเมืองระหว่างประเทศได้เพราะรัฐอื่น ๆ ต้องการปฏิบัติ

ตามหรือตกลงที่จะยอมรับสถานการณ์ซึ่งเป็นคุณต่อรัฐ ก. ดังนั้น การกำหนดวาระหรือการกำกับสถานการณ์ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ จึงมีความสำคัญในการโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติคล้อยตาม (Nye, 1990: 166-167)

อำนาจแบบนุ่มนวลจึงเป็นความสามารถของรัฐในการบรรลุวัตถุประสงค์ของตน โดยทำให้ผู้อื่นต้องการตามที่ตนต้องการ โดยการดึงดูดโน้มน้าวแทนการบีบบังคับ กล่าวคือ หากรัฐ ก. สามารถทำให้วาระและเป้าหมายของตนดูน่าเชื่อถือและมีความชอบธรรมได้ในสายตาของรัฐอื่น ๆ เช่น หากวัฒนธรรมหรืออุดมคติของรัฐ ก. มีความน่าดึงดูด รวมทั้งการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรกำหนดมาตรฐานที่สนับสนุนให้ผู้อื่นเห็นว่าเป็นคุณต่อผลประโยชน์ของตน ผู้เล่นอื่น ๆ ก็จะคล้อยตามและมีแรงต่อต้านน้อยลงกับวัตถุประสงค์อันเป็นที่ต้องการของรัฐ ก. (Keohane and Nye, 1998: 86)

Nye อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับอำนาจแบบนุ่นนวลด้วยว่า ประเทศหนึ่งสามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ปรารถนาในการเมืองระหว่างประเทศเพราะประเทศอื่น ๆ ต้องการทำตาม มีความชื่นชอบค่านิยม และ/หรือหวังที่จะมีสถานะทางเสรีภาพและความมั่งคั่งที่เทียบเท่า ดังนั้น การจัดตั้งวาระจึงมีความสำคัญเพื่อดึงดูดประเทศอื่น ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อำนาจแบบนุ่มนวลซึ่งมาจากการดึงดูดและการชักชวนเกลี้ยกล่อม เปรียบเสมือนการมีอิทธิพลต่อความชอบหรือความพึงพอใจ ดังนั้น นักการเมืองจึงเข้าใจดีว่าอำนาจดังกล่าวสามารถมาจากการจัดตั้งวาระและการวางกรอบการหารือบนพื้นฐานของ วัฒนธรรม ค่านิยมและนโยบายที่ดูแล้วมีความชอบธรรมหรือมีอำนาจทางศีลธรรม ในการนี้ Nye มองว่า แหล่งของอำนาจแบบนุ่มนวลของประเทศหนึ่งมาจากทรัพยากรหลักสามประการ คือ วัฒนธรรม (เป็นแรงดึงดูดสร้างความนิยมชมชอบ) ค่านิยมทางการเมืองของประเทศ (ซึ่งประเทศนั้นต้องมีความยึดมั่นในค่านิยมดังกล่าวทั้งในและต่างประเทศ) และนโยบายการต่างประเทศ (ซึ่งจะถูกมองว่ามีความชอบธรรมและมีอำนาจทางศีลธรรม) (Nye, 2008: 94-96)

อำนาจแบบนุ่มนวลเป็นสิ่งยากที่จะวัดเมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจทางทหารหรือทางเศรษฐกิจที่รัฐสามารถใช้รางวัล (carrots) หรือการลงโทษ (sticks) เพื่อบังคับให้ประเทศอื่นทำตามและบรรลุวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามวัดอำนาจแบบนุ่มนวลโดยใช้วิธีสำรวจความคิดเห็นจากประชากร ทั้งจากประชากรทั่วไปและในวงที่จำกัดสำหรับผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ในการนี้ Nye มองว่า การวัดค่าของทรัพยากรที่เป็นอำนาจแบบนุ่มนวลสามารถทำได้โดยการทำโพล หรือการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย อย่างไรก็ดี คำถามที่เกี่ยวกับประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากรนั้นดึงดูดเพื่อส่งผลทางนโยบายตามที่ต้องการต้องพิสูจน์เป็นรายกรณีไป (Nye, 2008: 95)

Steven B. Rothman ได้พัฒนาแนวคิดของ Nye และแสดงให้เห็นว่า อำนาจในการกำหนดวาระ (agenda setting) สามารถเป็น soft power อย่างหนึ่งเนื่องจากอำนาจในการกำหนดวาระไม่ใช่การบังคับใช้กำลัง ดังนั้น การควบคุมวาระสามารถเป็นอำนาจที่นำมาซึ่งเป้าประสงค์ที่ต้องการโดยไม่ต้องใช้กำลัง ทั้งนี้ ผู้ใช้อำนาจในการกำหนดวาระต้องมีความรู้ด้านระบบ

และกระบวนการตัดสินใจในองค์กร ซึ่งจะทำให้ผู้กำหนดวาระมีอิทธิพลต่อการกำกับให้เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ แต่ยังต้องพึ่งพาแหล่งอำนาจอื่น ๆ เช่น อำนาจที่องค์กรนั้นให้กับผู้กำหนดวาระ และความสามารถในการใช้วาจาชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย (Rothman, 2011: 53)

Rothman ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยว่า กลไกสำหรับอำนาจแบบนุ่มนวล เกิดขึ้นได้จากการเป็นต้นแบบนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ในการนี้ การเผยแพร่วัฒนธรรม แนวปฏิบัติ นโยบาย หรืออุดมการณ์ จะต้องเป็นประโยชน์ต่อประเทศอื่น ๆ จึงจะเป็นต้นแบบได้ ประสบความสำเร็จ เพราะประเทศนั้น ๆ ก็จะต้องการนำแบบอย่างของนโยบายนั้นไปใช้ ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมอเมริกัน ความเชื่อในเสรีภาพและความคิดที่ทันสมัย มีอิทธิพลอย่างสูงต่อประเทศยุโรปตะวันออกในยุคสงครามเย็น ส่งผลให้ประเทศเหล่านั้นออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย และนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในที่สุด (Rothman, 2011: 56)

ตามทฤษฎี Complex Independence ที่กล่าวถึงข้างต้น ผู้เขียน The Soft Power 30 Report 2019 มองว่า ผู้นำและผู้กำหนดนโยบายของประเทศขนาดเล็ก-กลาง สามารถมีอิทธิพลและขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเน้นประเด็นที่เป็น global goods เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม สันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค การเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการในโลกที่ต้องเผชิญความท้าทายจากความไม่แน่นอนและสภาวะการเมืองระหว่างประเทศที่เปราะบาง (McClory and others, 2019: 21)

ตามแนวคิดนี้ อำนาจแบบนุ่มนวลโดยการใช้การโน้มน้าวและการดึงดูดสามารถทำให้ไทยซึ่งจัดได้ว่าเป็นประเทศขนาดเล็ก-กลาง สามารถมีบทบาทสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค

2.1.2 Nation Branding

Simon Anholt เป็นผู้คิดค้นแนวคิดดังกล่าวเมื่อปี 1996 (Szondi, 2008: 4) nation branding คือการนำวิธีการสร้างแบรนด์ของบริษัทมาใช้กับการสร้างแบรนด์ให้กับประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดการลงทุน การท่องเที่ยว ส่งเสริมการขายสินค้าที่ผลิตในประเทศ (Leslik, 2007) เช่น รถยนต์ BMW ซึ่งเป็นแบรนด์ของเยอรมนี มีภาพลักษณ์ของประสิทธิภาพและคุณภาพที่คงทนและพึ่งพาได้ นอกจากนี้ nation branding สามารถหมายถึงการนำเสนอประเทศอย่างมียุทธศาสตร์เพื่อทำให้ชื่อเสียงเป็นหลักทรัพย์ของประเทศ ผ่านการส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งในและต่างประเทศ โดยจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อทุกภาคส่วนของประเทศ โดยเฉพาะประชาชน ร่วมมือกับยุทธศาสตร์ดังกล่าวและร่วมส่งเสริม brand ของประเทศโดยการสื่อสาร brand นั้นให้เป็นที่ประจักษ์ต่อชาวต่างชาติด้วย (Szondi, 2008: 5) เช่น การส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยว่าเป็น Land of Smile ที่ต้อนรับและเป็นมิตรกับทุกคน

การศึกษาฉบับนี้เห็นว่า การใช้นโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาของไทยเพื่อการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลในเชิงการสร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงและเกียรติภูมิที่ดี อาจเป็นการสร้าง branding ให้กับประเทศได้ ดังนั้น หากไทยต้องการผลักดันให้ภาพลักษณ์ของประเทศให้มีมิติของการเป็นผู้นำด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นในระดับที่ประชาชนทั่วไปรู้จัก ไทยควรใช้แนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนา branding ให้ไทยมีชื่อเสียงในวงกว้างอย่างแท้จริง

2.1.3 Public Diplomacy

อีกหนึ่งแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชื่อเสียงและสถานะของประเทศคือการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ตามนิยามคำศัพท์ทางวิชาการ การทูตสาธารณะคือ การสื่อสารของรัฐบาลที่มีประชาชนต่างชาติเป็นเป้าหมาย เพื่อเปลี่ยนความคิดและทัศนคติของประชาชนและในที่สุดรัฐบาลของประเทศปลายทางไปในทางบวก โดยกระทำผ่านกิจกรรมสารนิเทศ การศึกษา และวัฒนธรรม ซึ่งมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการมีอิทธิพลต่อความเห็นสาธารณะของต่างชาติ เพื่อสร้างบรรยากาศที่อำนวยต่อผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของนโยบายการต่างประเทศ (Szondi, 2008: 5)

การทูตสาธารณะของไทยคือการใช้การทูตวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมเช่นเผยแพร่ภาพยนตร์ไทย มวยไทย หรือนาฏศิลป์ไทย และการแลกเปลี่ยนการศึกษา รวมทั้งนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาซึ่งมีส่วนช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกในระดับประชาชนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นรากฐานความสัมพันธ์ที่เป็น “มิตรที่ดี” ต่อกัน นอกจากนี้ TICA ดำเนินโครงการให้ทุนการศึกษาแก่ประเทศต่าง ๆ ให้มาศึกษาต่อหรืออบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยไทยด้วย

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมวิชาการที่ศึกษาอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาฉบับนี้มีเนื้อหาที่เชื่อมโยงการทูตเพื่อการพัฒนากับอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย ดังนี้

2.2.1 ยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ บทเรียนและข้อเสนอแนะต่อไทย โดยนายเสกสรร อานันทศิริเกียรติ สำหรับ International Studies Center Study Paper 2020 เน้นการวิเคราะห์การทูตสาธารณะในเชิงเป้าหมาย ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก โดยของญี่ปุ่นเป้าหมายคือการฟื้นฟูสถานะเดิมและความเชื่อมั่นด้วยวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ของเกาหลีใต้คือการมุ่งสู่สถานะรัฐอำนาจขนาดกลาง ขับเคลื่อนร่วมกับประชาชน ในส่วนของไทย ผู้เขียนเห็นว่า การทูตสาธารณะมีความสำคัญในบริบทการเมืองระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันสูงระหว่างสหรัฐฯ และจีนในภูมิภาค ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเคลื่อนไหวให้ประชาชนไทยเลือกข้างและใช้ประเด็นดังกล่าวลดทอนผลประโยชน์หรือคุณค่าของไทย ผู้เขียนได้วิเคราะห์ตามยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการต่างประเทศ 5 มี จากการมีพลัง (synergy) เพื่อเป็น

พื้นฐานของการขับเคลื่อนนโยบายให้สำเร็จ จนถึงการมีสถานะและเกียรติภูมิ (status) สุดท้าย ผู้เขียนได้มีข้อเสนอเชิงกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการทูตสาธารณะของไทย เช่น โครงการพัฒนานักการทูตพลเมือง โครงการเฟ้นหานวัตกรรมการต่างประเทศไทย และการจัดโต๊ะกลมหรือเวทีเสวนาขนาดเล็กเพื่อหารือเรื่องการทูตสาธารณะ ทั้งนี้ ผู้เขียนงานดังกล่าวมองด้วยว่ากรมความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสถาบันองค์กรการทูตสาธารณะ โดยมีกิจกรรมหลักคือการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (เสกสรร อานันทศิริเกียรติ, 2563)

2.2.2 ข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย ของศูนย์ ASEAN Watch และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นรายงานที่พัฒนาจากการสัมมนาเรื่องยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย บทเรียนจากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย รายงานดังกล่าวมีความน่าสนใจเนื่องจากได้ระบุ core soft power resources ของไทย คือ ละครและภาพยนตร์ อาหาร มวยไทย การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปรัชญาเชิงพุทธ และมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ คือ การสร้าง Brand Thailand อย่างบูรณาการและมี Roadmap สำหรับดำเนินการที่สอดประสานกันระหว่างหน่วยราชการ และระหว่างภาครัฐกับเอกชน โดยควรมีเวทีหารือระยะยาวและกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน อีกทั้งควรมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อส่งเสริมเกียรติภูมิของประเทศ เช่น การมีบทบาทนำในกรอบอาเซียน (ASEAN Watch, 2561)

2.2.3 บทความ “การบริหารจัดการทรัพยากร Soft Power” ของไทย มีสาระที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาฉบับนี้ โดยผู้เขียนมองว่า นอกเหนือจากวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว บทบาทของไทยในประชาคมระหว่างประเทศเป็นหนึ่งในทรัพยากร Soft Power ที่มีศักยภาพของไทย ทั้งนี้ ไทยได้เป็นเจ้าภาพ เป็นประธาน และเข้าร่วมการประชุมระหว่างประเทศในกรอบต่าง ๆ ในการนี้ ผู้เขียนได้อ้างถึงบทบาทของไทยในฐานะประธานกลุ่ม G77 และการดำเนินการ SEP for SDGs Partnership รวมทั้งการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยว่า การดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาเป็นการเสนอทรัพยากร Soft Power ผ่านกลไกการทูต อีกทั้งได้เสนอว่าการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ “การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและตามความต้องการของประเทศเป้าหมาย โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประเด็นหลักในกิจกรรมและโครงการ” เป็นหนึ่งในแนวทางสำหรับการใช้และพัฒนาทรัพยากร Soft Power (รุยาภรณ์ สุคนธทรัพย์, 2561) อย่างไรก็ตาม บทความดังกล่าวไม่ได้ศึกษาแนวทางดังกล่าวโดยละเอียด

2.2.4 บทความ “Thailand’s Chairmanship of ASEAN: Unshackling Thai Diplomacy and Charting the Association’s Way Forward” โดยนายสีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และ นายสุภลักษณ์ กาญจนขุนดี มีเนื้อหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับ

หัวข้อของการศึกษาฉบับนี้เนื่องจากมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการของไทยเพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนเป็นการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลตามแนวคิดของ Nye โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการสร้างความเชื่อมั่นในรัฐไทย บทที่ 3 จะใช้ข้อมูลและมุมมองของอดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศสนับสนุนสมมุติฐานของการศึกษาฉบับนี้ (Puangketkeow and Ganjanakhundee, 2020)

2.2.5 บทความ "Soft Power and Environmental Policy" ของ Chan Sam Art นำเสนอข้อคิดเห็นว่า นโยบายการทูตสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์อำนาจแบบนุ่มนวลของกัมพูชา โดยสิ่งแวดล้อม คือ สภาพป่าอันสมบูรณ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ สัตว์และพืชจะเป็น brand สำคัญของประเทศ ซึ่งจะส่งเสริมให้กัมพูชาเป็นแบบอย่างด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าของโลก โดยเฉพาะด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าและอุตสาหกรรมป่าไม้อย่างยั่งยืน รัฐบาลกัมพูชาจึงตั้งเป้าหมายไว้ว่า ภายในปี 2040 กัมพูชาจะเป็นผู้นำด้านการทูตสิ่งแวดล้อมในเวทีโลก โดยเป็นต้นแบบให้ประเทศต่าง ๆ ในเวทีพหุภาคี และสร้างความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งจะเป็นประเทศที่มีพื้นที่ป่าร้อยละ 60 และมีระบบการค้าขายก๊าซคาร์บอนที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม (Chan, 2021)

2.2.6 บทความ "Germany Energy Transition as Soft Power" ของ Rainer Quitzow และ Sonja Thielges ได้แสดงให้เห็นว่า นโยบายพลังงานสะอาดและทดแทนเป็นทรัพยากรหลักยุทธศาสตร์อำนาจแบบนุ่มนวลของเยอรมนี โดยมีพื้นฐานจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศที่มุ่งเน้นให้เยอรมนีเปลี่ยนไปใช้พลังงานสะอาด ส่งผลให้การใช้พลังงานสะอาดและทดแทนเป็นนโยบายทางการของรัฐบาล และรัฐบาลเยอรมนีได้นำประเด็นดังกล่าวไปขับเคลื่อนในเวทีระหว่างประเทศ เช่น ในเวที World Summit on Sustainable Development ที่เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้เมื่อปี 2545 เยอรมนีได้ใช้เวทีดังกล่าวเรียกร้องให้นานาประเทศหันมาใช้พลังงานทดแทน อีกทั้งได้มีแคมเปญส่งเสริมการส่งออก "Renewables-Made in Germany" ในการนี้รัฐบาลเยอรมนีได้เน้นการสร้างหุ้นส่วนด้านพลังงานทดแทนและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากอินเดียและจีนเมื่อปี 2549 และขยายสู่บราซิล โมร็อกโก ตูนิเซียและแอฟริกาใต้ และประเทศอื่น ๆ ซึ่งหุ้นส่วนกับต่างประเทศเป็นหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์อำนาจแบบนุ่มนวลของเยอรมนี ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก โดยที่นโยบายการต่างประเทศของเยอรมนีให้ความสำคัญสูงต่อประเด็นสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานแบบยั่งยืน และสภาวะภูมิอากาศ กระทรวงการต่างประเทศเยอรมนีจึงมีผู้แทนพิเศษด้านนโยบายพลังงานและสภาพภูมิอากาศด้วย ผลชี้วัดความคิดเห็นระหว่างประเทศต่อนโยบายของเยอรมนีในด้านนี้แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่อยู่นอกยุโรปให้ความสนใจและชื่นชมนโยบายดังกล่าว โดยสรุป ปัจจัยสำคัญของยุทธศาสตร์อำนาจแบบ

นุ่มนวลดังกล่าวคือ (1) การสื่อสารและสร้างการหารือระดับการเมือง (2) การสร้างศักยภาพและการเรียนรู้ (Quitzow and Thielges, 2020)

2.2.7 บทความ "Environmental Foreign Policy as a Soft Power Instrument: Cases of China and India" โดย Irem Askar Karakir เป็นการวิเคราะห์การเป็นเครื่องมืออำนาจแบบนุ่มนวลของนโยบายสิ่งแวดล้อมของจีนและอินเดีย ซึ่งในอดีตไม่ให้ความร่วมมือกับการสร้างพันธกรณีในระบอบการปกครองสิ่งแวดล้อมโลก อย่างไรก็ดีทั้งสองประเทศเริ่มมีบทบาทนำที่เด่นชัดในเวทีดังกล่าวช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ในการนี้ บทบาทอันสร้างสรรค์ของทั้งสองประเทศในเวทีการเจรจาด้านสภาวะภูมิอากาศเป็นแหล่งของอำนาจแบบนุ่มนวลของทั้งสองประเทศ ซึ่งใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นยุทธศาสตร์การต่างประเทศเพื่อเพิ่มอิทธิพลในการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ในกรณีของจีน รัฐบาลจีนได้เชื่อมโยงนโยบายการต่างประเทศด้านสภาวะภูมิอากาศกับยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ (peaceful rise of China) โดยเปลี่ยนภาพลักษณ์ให้จีนเป็นประเทศที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดการสภาวะโลกร้อนซึ่งเชื่อมโยงกับการลงทุนอย่างมหาศาลในพลังงานทดแทน นอกจากนี้ ปัจจัยภายในประเทศมีส่วนสนับสนุนอำนาจแบบนุ่มนวลของจีนในด้านนี้ ทั้งผู้นำประเทศ องค์กรภาครัฐและภาคประชาสังคมต่างให้ความสำคัญต่อประเด็นสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกัน ผู้นำอินเดียได้หันมาให้พัฒนานโยบายด้านสภาพภูมิอากาศภายในประเทศและใช้นโยบายต่างประเทศสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าว โดยมีพื้นฐานจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมด้วยภายในประเทศด้วย เมื่อเปรียบเทียบนโยบายภายในประเทศด้านสภาวะภูมิอากาศแล้ว เห็นได้ว่านโยบายของจีนมีความมุ่งมั่นมากกว่าอินเดีย ซึ่งมีสถานะทางเศรษฐกิจน้อยกว่าจีน จึงมีศักยภาพน้อยกว่าจีนในนโยบายด้านสภาวะภูมิอากาศด้วย ในการนี้ การทูตด้านสภาวะภูมิอากาศของจีนจึงแข็งแกร่งกว่าของอินเดีย และเป็นทรัพยากรอำนาจแบบนุ่มนวลที่มีกำลังมากกว่า บทสรุปที่สำคัญของบทความนี้เกี่ยวกับอำนาจแบบนุ่มนวลคือ วิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างแบบนุ่มนวลคือการทำให้ประชาคมระหว่างประเทศมีความเชื่อถือในบทบาทของการเป็นผู้เล่นที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งต้องการและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมกับการเผชิญความท้าทายของโลก ทั้งจีนและอินเดียได้สามารถเพิ่มความสำคัญในเวทีโลกได้ผ่านนโยบายการต่างประเทศอันสร้างสรรค์ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะภูมิอากาศ ซึ่งเป็นการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของทั้งสองประเทศด้วย (Karakir, 2018)

บทความข้างต้นเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศต่าง ๆ มีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาฉบับนี้เนื่องจากได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการของประเทศอื่น ๆ ในการใช้นโยบายการต่างประเทศในประเด็นที่เป็น global common เพื่อสร้างอำนาจแบบนุ่มนวล

นอกจากนี้ การศึกษานี้อ้างอิงถึงผลการจัดอันดับ Soft Power ของโลก เช่น The Soft Power 30 Report และ Brand Finance Global Soft Power Index ซึ่งมีการจัดอันดับอำนาจแบบ

นุ่มนวลของไทยและสามารถเป็นข้อมูลสนับสนุนสมมุติฐานของการศึกษาฉบับนี้ โดยจะบรรยายรายละเอียดในบทต่อไป

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

การศึกษาฉบับนี้จะใช้กรอบแนวคิดอำนาจแบบนุ่มนวลของ Joseph Nye ซึ่งรวมถึงแนวทางการวิเคราะห์อื่น ๆ ที่พัฒนามาจากแนวคิดดั้งเดิมของ Nye เพื่อแสดงให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การใช้นโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์/ เครื่องมือส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย ในการนี้ ไทยในฐานะที่เป็นประเทศขนาดเล็ก-กลาง สามารถใช้นโยบายส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นนโยบายการต่างประเทศที่มีความชอบธรรม โดยเน้นการสร้างบทบาทนำให้ไทยในการบรรลุ SDGs ซึ่งเป็นประเด็น global goods ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศอื่น ๆ ดึงดูดให้รัฐบาลต่างประเทศยอมรับรัฐบาลไทยและมีความร่วมมือกับไทย โดยไทยได้กำหนดให้ประเด็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระสำหรับการหารือในเวทีต่าง ๆ รวมทั้งสร้างกิจกรรมความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมตามมา อันเป็นกลยุทธ์อำนาจแบบนุ่มนวลในการดึงดูดชักจูงให้ประเทศต่าง ๆ มีความร่วมมือกับไทยในระยะยาว นอกจากนี้ การศึกษาฉบับนี้จะอ้างอิงถึงการสำรวจและจัดอันดับอำนาจแบบนุ่มนวลของโลก ซึ่งมีตัวชี้วัดอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยมาเป็นข้อมูลประเมินผลของการใช้นโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาของไทยในสายตาประชาคมโลก

บทที่ 3
การใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย

บทนี้จะแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์ส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยผ่านนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีพัฒนาการเป็นขั้นเป็นตอน โดยเมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด Soft Power ของ Nye ตามที่ได้อ้างถึงในบทที่แล้ว จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลผ่านความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มมาจากการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) เมื่อปี 2546 ซึ่งไทยเชื่อว่าเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศอื่น ๆ ต่อมา เมื่อปี 2558 สหประชาชาติได้ประกาศ United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development ซึ่งตั้งเป้าหมายให้ทุกประเทศบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไทยจึงได้เชื่อมโยง SEP เข้ากับ SDGs โดยการริเริ่มแนวคิด SEP for SDGs Partnership ภายหลังไทยได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวเข้าสู่กรอบอาเซียน โดยไทยเป็นผู้ขับเคลื่อนให้มีการเชื่อมโยง United Nations 2030 /SDGs เข้ากับวิสัยทัศน์การสร้างประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Vision 2025)

ในการนี้ ไทยได้ใช้ประเด็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวาระที่ดึงดูดความสนใจให้นานาประเทศหันมาสนใจและให้ความร่วมมือกับไทย โดยไทยแบ่งปัน SEP ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศที่เป็นประโยชน์และมีคุโณปการต่อประเทศอื่น ๆ และเป็นต้นแบบที่ประเทศอื่น ๆ สามารถนำไปปฏิบัติตามได้ อีกทั้งการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นความร่วมมือ win-win ซึ่งเป็น global good ที่มีความชอบธรรมหรือมีอำนาจทางศีลธรรม ในกรอบอาเซียนไทยได้เน้นให้ความยั่งยืนเป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืนในภูมิภาคผ่านการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนรวมทั้งประเทศคู่เจรจานอกภูมิภาค นานาประเทศจึงต้องการมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับไทย อันเป็นการความเชื่อมั่นในรัฐบาลไทยและยกสถานะของประเทศในฐานะผู้มีส่วนร่วมและสร้างประโยชน์ให้กับประชาคมโลกในที่สุด

ตามแนวคิดของ Nye ความสำเร็จของการใช้อำนาจแบบนุ่มนวลในการนำมาซึ่งผลทางนโยบายที่ต้องการนั้นต้องใช้การพิจารณาเป็นรายกรณีไป ดังนั้น การวัดผลสำเร็จของการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อดึงดูดให้นานาประเทศ รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ต้องการมีความร่วมมือกับไทยอันเป็นการส่งเสริมสถานะที่ดีของไทยในเวที

ระหว่างประเทศ จึงเหมาะสมกับวิธีการพิจารณาเป็นรายกรณี โดยการศึกษานี้จะพิจารณาบทบาทของไทยในฐานะประเทศผู้ให้ และในฐานะประเทศผู้จัดตั้งวาระความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษาจะใช้ตัวชี้วัดของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ สำหรับการดำเนินการเพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเกียรติภูมิอำนาจต่อรองและได้รับในสากลมากขึ้น คือ จำนวนข้อเสนอ/ข้อริเริ่มของไทยได้รับการรับรองในเวที/องค์การระหว่างประเทศ ประเทศไทยและคนไทยได้รับการเลือกตั้ง/ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561: 14) อีกทั้งจะใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจระหว่างประเทศที่มาจาก Brand Finance Global Soft Power Index และ Soft Power 30 ประกอบการวิเคราะห์ด้วย

3.1 นโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาและการเป็นประเทศผู้ให้

การทูตเพื่อการพัฒนาเป็นหนึ่งในพันธกิจของกระทรวงการต่างประเทศ คือ การ “ส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เพื่อสร้างขีดความสามารถของไทยและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลด้านการต่างประเทศ ด้านการสร้างบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในภูมิภาคและเวทีโลก คือ การ “ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ และในเวทีโลกอย่างสมดุลและมีเสถียรภาพบนพื้นฐานของหลักการการไว้เนื้อเชื่อใจกัน การเคารพซึ่งกันและกัน และการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน เน้นย้ำความสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในประชาคมโลก รวมทั้งมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบสหประชาชาติ” ทั้งนี้ ตามแผนปฏิบัติราชการ “การต่างประเทศ 5S/ 5มี” ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ การทูตเพื่อการพัฒนาอยู่ในเรื่องที่ 2 คือ แผนปฏิบัติราชการเรื่องความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (Sustainability/มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน) (กระทรวงการต่างประเทศ, 2563)

พันธกิจ นโยบายรัฐบาลด้านการต่างประเทศ และการต่างประเทศ 5 มี สะท้อนความมุ่งมั่นของไทยที่จะเป็น responsible middle power ที่มุ่งสร้างคุโณปการให้แก่โลก ทั้งนี้ ไทยได้เปลี่ยนสถานภาพจากประเทศผู้รับมาเป็นประเทศผู้ให้ตั้งแต่ปี 2546 ทั้งนี้ ในเชิงการปฏิรูปส่วนราชการ เมื่อปี 2545 รัฐบาลได้ยุบกรมวิเทศสหการ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเน้นการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นหลัก และเมื่อปี 2547 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าสนับสนุนความร่วมมือด้านการพัฒนาทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งต่อมาเมื่อปี 2555 ได้รับการยกฐานะเป็นกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ นอกเหนือจากเป้าหมายด้านการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศต่าง ๆ ผ่านความรู้และประสบการณ์ของไทยโดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วไปในนามภาษาอังกฤษว่า Thailand International Cooperation Agency (TICA) มีเป้าหมายเกี่ยวกับอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยที่ชัดเจน ผ่านการ “ส่งเสริมความมั่นคง (Security) ของไทย โดยเป็น Soft Diplomacy ในการรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระดับรัฐ และสร้างทัศนคติเชิงบวก ความเข้าใจ ในระดับประชาชนกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นรากฐานความสัมพันธ์ที่มั่นคงระยะยาว เพื่อหวังผลการเป็น ‘มิตรที่ดี’ ต่อกัน” และ “ยกระดับสถานะและเกียรติภูมิ (Status) ของประเทศไทยในฐานะประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ (emerging donor) และหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และภาพลักษณ์ไทยในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเวทีระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือภูมิภาคและอนุภูมิภาค” (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2564)

นายสุริยา จินดาวงษ์ เอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ และอดีตอธิบดีกรมอาเซียน ในช่วงการเป็นประธานอาเซียนของไทย เมื่อปี 2562 มองว่า ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็น DNA และเอกลักษณ์ของการต่างประเทศของไทย มีพื้นฐานจากแนวคิดและโครงการพัฒนาในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่โครงการปลูกพืชทดแทนหรือการพัฒนาทางเลือก (alternative development) โครงการฝนหลวง จนถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการนี้ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้ทูลถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award ครั้งแรกแด่พระองค์ท่าน ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงถือได้ว่าเป็น branding ของประเทศไทยอย่างหนึ่ง (สุริยา จินดาวงษ์, 2564) ซึ่งเป็นมุมมองเดียวกับที่นายวีรชัย พลาศรัย อดีตเอกอัครราชทูตและผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติได้เคยให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์มติชนไว้ว่า

“สิ่งต่างๆ พระองค์ทรงคิดค้น โครงการตามแนวพระราชดำริ และปรัชญาเศรษกิจพอเพียง ถือว่ามีส่วนช่วยประเทศไทยอย่างยิ่ง ทำให้ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี มีชื่อเสียง และมีเรื่องที่ผู้คนจะพูดถึงไทยในทางที่ดี ภาพของไทยจะอยู่ในจอเรดาร์แบบที่เราไม่ใช่ผู้ตาม แต่เป็นประเทศที่มีบทบาทนำ เป็นเพราะพระองค์ท่าน” (มติชน, 2561)

ตั้งแต่ปี 2546 กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้เริ่มน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์กับโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยได้ส่งเสริมให้ SEP เป็น brand ของการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย โดยเป็นแนวคิดการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างสากล SEP จึงช่วยส่งเสริมให้ไทยมีโครงการความร่วมมือกับนานาประเทศเพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ด้านความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเอง ในการนี้ TICA ได้มีการดำเนินการเผยแพร่ SEP ในเชิงการทูตสาธารณะผ่านสองวิธีหลัก คือ 1) การจัดสัมมนาและการประชุมเชิงวิชาการ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาและจัดการเยือนศึกษาดูงานด้าน SEP และ 2) โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย (Friends from Thailand-FFT)

ในด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ SEP ผ่านการศึกษา การเยือน และการมีปฏิสัมพันธ์ TICA ได้มอบทุนอบรม Annual International Training Courses (AITC) และทุนการศึกษา Thai International Postgraduate Programme (TIPP) รวมทั้งจัด Buakeaw Roundtable International Study Visit Programme ซึ่งได้นำนักพัฒนาและผู้นำชุมชนเยือนประเทศไทยเพื่อดูงานโครงการ SEP ซึ่งบางคณะที่ได้มาดูงานที่ประเทศไทยก็ได้ขอให้ TICA ช่วยจัดตั้งโครงการ SEP ในประเทศของตน

อีกมิติหนึ่งของการทูตสาธารณะของ TICA คือโครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย ซึ่งมีความใกล้เคียงกับโครงการ Peace Corps ของสหรัฐฯ ที่ส่งอาสาสมัครไปประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้กอปรกับสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสหรัฐฯ ที่ดีขึ้น ทั้งนี้ โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยในต่างประเทศ ความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่ความร่วมมือในระดับประชาชน รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรและสร้างประสบการณ์ของอาสาสมัครไทย (เดลินิวส์, 2564) โดยตั้งแต่เริ่มโครงการเมื่อปี 2546 TICA ได้ส่งอาสาสมัคร 163 คน ไปปฏิบัติหน้าที่ในหลายประเทศ เช่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา เวียดนาม ภูฏาน ศรีลังกา ติมอร์-เลสเต และประเทศในแอฟริกา เช่น เลโซโท โมซัมบิก เบนิน เพื่อทำงานด้านสาธารณสุข การเกษตร การศึกษา การพัฒนาฝีมือแรงงานและการพัฒนาชนบท (ชลนิชา ทะภูมินทร์, 2564)

ทั้งสองโครงการของ TICA ซึ่งมีมิติการทูตสาธารณะมีความเชื่อมโยงกับการดำเนินโครงการเชิงปฏิบัติด้าน SEP ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน TICA ได้ดำเนินโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 36 โครงการ ใน 21 ประเทศ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกและแอฟริกา โดยแบ่งเป็นโครงการประเภทศูนย์เพื่อการเรียนรู้ (SEP learning centers) และโครงการชุมชนตัวอย่าง (SEP sustainable communities) นอกจากนี้ TICA ดำเนินโครงการดังกล่าวในลักษณะไตรภาคี โดยมีความร่วมมือกับ Deutsch Gesellschaft fur Internationale Zusamenarbeit (GIZ) ของเยอรมนี Japan International Cooperation Agency (JICA) และ Luxembourg Agency for Development Cooperation อนึ่ง เมื่อประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 เมื่อปี 2558 ไทยได้เสนอหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เป็นแนวทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ภายใต้นโยบาย SEP for SDGs Partnership (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2564) การจัดทำโครงการ SEP ของไทยในประเทศต่าง ๆ จึงมีการประเมินในเชิงคุณปการของการบรรลุ SDGs ด้วย

ตัวอย่างที่ดีของการแปรความร่วมมือจากโครงการการทูตสาธารณะมาเป็นโครงการเชิงปฏิบัติ คือ กรณีของศรีลังกา จากการเยือนประเทศไทยเพื่อดูงานด้าน SEP คณะจากศรีลังกาได้ขอให้ TICA ทำโครงการ Sustainable Community Development Model Based on the Application of the Philosophy of Sufficiency Economy Project in Sri Lanka โดยเมื่อปี 2549 TICA ได้

ช่วยจัดตั้ง SEP Community Learning Centers ที่เมือง Kandy, Polonnaruwa, และ Wathupola ซึ่งได้ฝึกสอนการนำ SEP ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ โดยเริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำชุมชนและข้าราชการท้องถิ่น ซึ่งจะนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป และเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของโครงการเพื่อนำมาซึ่งความยั่งยืนและความสำเร็จในระยะยาว ทั้งนี้ TICA และผู้นำท้องถิ่นได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการพัฒนาตลาด การสำรวจเพื่อประเมินผลโครงการเมื่อต้นปี 2563 ได้พบว่า แต่ละศูนย์ได้จัดตั้งกลุ่มผลิตสินค้าท้องถิ่นที่สร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับครัวเรือน เช่น เกษตรอินทรีย์และการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่เมือง Polonnaruwa การเลี้ยงสัตว์ ทำอาหารหวาน ตัดเย็บเสื้อผ้า ที่เมือง Kandy และการปลูกกล้วยไม้ ต้นกล้วยและผลิตภัณฑ์จากกล้วยที่เมือง Puttalum โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะด้านการแปรรูปอาหารและผลไม้และการตัดเย็บได้สร้างรายได้พิเศษให้ผู้หญิง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของผู้หญิงไปในตัว ซึ่งผลของโครงการในศรีลังกาได้สร้างคุณูปการในการช่วยให้ชุมชนในพื้นที่บรรลุ SDG 1 (การขจัดความยากจน) และ SDG 8 (งานที่มีศักดิ์ศรีและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) (UNOSCC 2020: 29-30)

ใน สปป. ลาว TICA ได้ช่วยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแห่งแรกขึ้นที่วิทยาลัยเทคนิคกสิกรรมดงคำช้าง นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อสร้างความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนและการเพิ่มพูนผลผลิตทางเกษตร โดยเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ปฏิบัติจริงซึ่งบรรจุในหลักสูตรการศึกษา และเป็นแหล่งดูงาน/ ฝึกอบรมให้ชุมชนในกิจกรรมเช่น การเกษตรอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงสัตว์ หัตกรรม และการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในบ้าน นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ได้ส่งคณะอาจารย์และผู้บริหารไปดูงานที่ประเทศไทย อีกทั้งมีสัมมนาเกี่ยวกับ SEP และเกษตรยั่งยืนสำหรับเยาวชน ในการนี้ ศูนย์ฯ ช่วยส่งเสริมให้ สปป. ลาว มีพัฒนาการสู่การบรรลุ SDG 4 (การศึกษาคุณภาพ) SDG 1 (การขจัดความยากจน) SDG 2 (การขจัดความอดอยาก) SDG 12 (การผลิตและบริโภคอย่างรับผิดชอบ) และ SDG 17 (การสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อบรรลุ SDGs) ปัจจุบัน ศูนย์ฯ ที่ดงคำช้างอยู่ภายใต้การบริหารของฝ่ายลาวทั้งหมด ความสำเร็จของโครงการดังกล่าวส่งผลให้มีความต้องการจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวเพิ่มเติมใน สปป. ลาว ซึ่ง TICA มีศูนย์ฯ อยู่ในระหว่างดำเนินโครงการที่โรงเรียนเทคนิค-อาชีพแขวงไชยะบุลี แขวงบ่อแก้ว และแขวงอัตตะปือ นอกจากนี้ ได้ริเริ่มโครงการใหม่ขึ้นที่แขวงคำม่วง และแขวงเซกอง (UNOSSC, 2018: 99-100)

ในติมอร์-เลสเต TICA ได้เริ่มให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาตั้งแต่ปี 2546 โดยไทย และติมอร์-เลสเตได้ลงนามใน Memorandum of Understanding (MOU) on Economic and Technical Cooperation ซึ่งเป็นพื้นฐานของการนำ SEP ไปเผยแพร่ในรูปแบบของโครงการ เช่น โครงการหมู่บ้านและศูนย์การเรียนรู้ SEP ที่เมือง Hera (Model Village and Technology Transfer Center Based on SEP in Hera) ซึ่งนำ SEP ไปใช้ในการลดความยากจนและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนใน

อำเภอ Hera ใกล้กรุงดิลี ทั้งนี้ ในช่วงแรกระหว่างปี 2553-2558 TICA ได้ช่วยจัดตั้งหมู่บ้านตัวอย่างที่อำเภอ Hera โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมศักยภาพของเกษตรกรในการทำเกษตรยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การปลูกพืชที่หลากหลาย การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตเอง การทำอาหารสัตว์เอง การเลี้ยงปลา และการเพิ่มมูลค่าให้ผลิตผล ต่อมา ในช่วงปี 2559-2560 โครงการดังกล่าวได้ขยายจากการให้ความช่วยเหลือระดับทวิภาคีมาเป็นโครงการระดับไตรภาคี โดยหน่วยงาน Deutsch Gesellschaft fur Internationale Zusamenarbeit (GIZ) ของเยอรมนีได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน จึง เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการ The Sufficiency Economy and Business Promotion in the Agricultural Sector Project between Thailand-Germany (GIZ)-Timor Leste GIZ ได้มีบทบาทแบ่งปันความรู้ด้านการวางแผนและการบริหาร เช่น การจัดทำ Results-based Management (RBM) จึงเป็นการผสมผสานความเข้าใจ SEP และการใช้หลักการ RBM มาบริหารโครงการ เกษตรกรจึงสามารถนำทั้งสองแนวคิดมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เด่นของชุมชนและทำการตลาดให้เข้ากับที่ต้องการของผู้บริโภค ผลของการดำเนินโครงการคือ รายได้ชุมชนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 50 จากผลผลิตที่สูงขึ้นและการทำการตลาด อีกทั้งต้นทุนการผลิตก็ต่ำลงเนื่องจากชุมชนสามารถผลิตวัตถุดิบเองได้ นอกจากนี้ชุมชนที่เข้าร่วมสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อให้กับชุมชนอื่น ๆ โครงการดังกล่าวมีมิติของ SDG คือ SDG 1 (การขจัดความยากจน) SDG 2 (การขจัดความหิวโหย) SDG 4 (การศึกษาคุณภาพ) SDG 6 (น้ำสะอาดและสุขอนามัย) และ SDG 17 (ความเป็นหุ้นส่วนเพื่อบรรลุ SDGs) (UNOSCC, 2020: 27-28)

ในเบนิน โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยมีส่วนในการสนับสนุนงานของโครงการ SEP คือ โครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งอาสาสมัครไทยทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคและเครื่องมือเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพทางการเกษตรของชุมชน ทั้งการทำปุ๋ยและย่าฆ่าแมลงชีวภาพ การพัฒนาแหล่งน้ำ และการแปรรูปสินค้าเกษตร โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและวัฒนธรรม รวมทั้งความพร้อมในท้องถิ่น (ชลนิชา ทะภูมินทร์, 2564) ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวมีส่วนช่วยเป้าหมาย SDGs คือ SDG 1 (การขจัดความยากจน) SDG2 (การขจัดความหิวโหย) (ชนัญชิดา กองแก้ว, 2564)

โครงการของ TICA ได้รับการชื่นชมและคัดเลือกให้เป็นตัวอย่างที่ดีและแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศ SDG Good Practices ปี 2561-2562 ของสำนักงานกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Department of Economic and Social Affairs) 2 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย และ (2) โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ความร่วมมือไตรภาคีไทย-เยอรมนี-มองโกเลีย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาที่ประกอบด้วย ผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์การขับเคลื่อน SDGs ที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ การเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วม และเป็นโครงการที่ประเทศต่าง ๆ องค์กร หน่วยงานและประชาชนที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์หรือปรับใช้ได้ในการขับเคลื่อน SDGs (ชนัญชิดา กองแก้ว, 2564)

นอกจากการสร้างคุโณปการในบริบทของ SDGs แล้ว หลักสูตรสิ่งแวดล้อม การพัฒนา และความยั่งยืนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ศึกษาผลของโครงการศูนย์เรียนรู้และหมู่บ้านตัวอย่าง SEP ใน สปป. ลาว ที่นครหลวงเวียงจันทน์ อุดมไซ และสะวันนะเขต ในติมอร์เลสเต ที่กรุงดิลี และพบว่า โครงการ SEP ได้สร้างประโยชน์ให้ประชาชนในพื้นที่ โดยช่วยเพิ่มรายได้และสร้างการพึ่งพาตัวเอง นอกจากนี้ การศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าโครงการ SEP สามารถบรรลุผลลัพธ์ได้โดยใช้งบประมาณน้อย ซึ่งทำให้โครงการ SEP เป็นที่สนใจสำหรับทั้งภาครัฐและเอกชน (South-South in Action, 39)

3.2 การวิเคราะห์โครงการ SEP ในบริบทของอำนาจแบบนุ่มนวล

ตามแนวคิดของ Nye และ Rothman ทรัพยากรอำนาจแบบนุ่มนวลต้องมีมิติของการเป็นคุณค่าและสร้างผลประโยชน์ให้ประเทศอื่น ๆ มีความน่าดึงดูด รวมทั้งการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรกำหนดมาตรฐานที่สนับสนุนให้ผู้อื่นเห็นว่าเป็นคุณต่อผลประโยชน์ของตน โดยต้นแบบนโยบายหรือแนวปฏิบัติต้องประสบความสำเร็จในประเทศก่อน จึงจะสามารถชักชวนให้ประเทศอื่น ๆ คล้อยตามและดึงดูดความร่วมมือและ/หรือยอมรับสถานะของประเทศต้นทาง เมื่อประเมินการดำเนินการของ TICA ในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของอำนาจแบบนุ่มนวลตามแนวคิดของ Nye แล้ว โครงการ SEP ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้างต้น ให้ข้อมูลสนับสนุนความเป็นทรัพยากรอำนาจแบบนุ่มนวลของนโยบายการต่างประเทศเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของ โดยได้แสดงให้เห็นว่า ไทยซึ่งประสบความสำเร็จจากการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในการพัฒนาชุมชนซึ่งมีการสร้างรายได้จากการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัตถุดิบที่มีเป็นทุนอยู่เดิมมาทำการเกษตรที่ยั่งยืน รวมทั้งการแปรรูปผลิตผลของชุมชนให้สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยคำนึงถึงพื้นฐานและความต้องการของชุมชนเป็นหลักซึ่งเป็นหลักการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในการนี้ แนวการพัฒนาดังกล่าวเป็นต้นแบบให้กับชุมชนในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ทำตามได้ โดยที่มีค่าใช้จ่ายต้นทุนที่ต่ำ ในขณะที่มีผลลัพธ์ในการเพิ่มพูนรายได้สูง อีกทั้งมีความยืดหยุ่นต่อวัฒนธรรมและปัจจัยพื้นฐานในแต่ละพื้นที่ จึงเป็นต้นแบบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานการณ์และความต้องการของแต่ละชุมชน ในการนี้ โครงการ SEP จึงเป็นต้นแบบที่สร้างคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ โดยสามารถประเมินและวัดค่าออกมาในเชิงคุโณปการของการส่งเสริมการบรรลุเป้าหมาย SDGs ต่าง ๆ นอกเหนือจากรายได้ชุมชนที่สูงขึ้น ดังนั้น ไทยจึงสามารถดึงดูดให้ประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ สนใจและต้องการมีความร่วมมือกับไทย และยอมรับไทยในสถานะของประเทศผู้ให้และประเทศที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตามนิยามคำศัพท์ของ nation branding TICA ได้สร้างให้ SEP เป็น brand ของไทยในการดำเนินการเพื่อบรรลุ SDGs ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักทรัพย์ของประเทศ อีกทั้งการที่ภาคประชาชน รวมทั้งภาคเอกชน ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้โดยสามารถเป็นพื้นที่สำหรับการดูงานด้าน SEP ของคณะเยือนจากต่างประเทศ จึงแสดงให้เห็นว่า การทำ branding ให้กับ SEP ได้ผลดี เนื่องจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ SEP ในประเทศต่าง ๆ มีส่วนช่วยเผยแพร่ brand ดังกล่าวของไทยด้วย โดยการใช้ SEP เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรณีศึกษาที่หน่วยงานด้านการพัฒนาของสหประชาชาติยอมรับและนำไปเผยแพร่ต่อในเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น เอกสาร Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development ของสำนักงานความร่วมมือใต้-ใต้ (United Nations Office for South-South Cooperation: UNOSCC) ซึ่งได้เขียนเกี่ยวกับ SEP ไว้ว่า

“ The SEP stresses a balanced way of life in which the economic, social, environmental or cultural dimensions may not be pursued at a cost to another dimension. It is essentially a way of thinking that guides conduct at every level of society, from the individual to the country, to achieve sustainability. Its three overriding principles are moderation, reasonableness and self-immunity, with the application of knowledge and morality. Practices focused on sustainable agriculture should therefore be the result of a moderate, reasonable and prudent decision-making process, based on consideration of the four dimensions referred to above and on knowledge and morality”

เห็นได้ว่า การสื่อสารความหมายของ SEP โดย UNOSCC นั้น ให้ภาพลักษณ์และข้อมูลเกี่ยวกับ SEP ที่ถูกต้อง มีความชอบธรรม แตกต่างจากการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ SEP ที่สร้างความเข้าใจผิด เช่น เป็นแนวคิดที่ปิดกั้นความเจริญทางเศรษฐกิจเนื่องจากเน้นการพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก ดังนั้น ความสำเร็จของโครงการ SEP model village และ SEP learning center ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น แก้ไขปัญหาความยากจน เป็นกรณีศึกษาที่ดีซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ SEP ไปในตัวด้วย อีกทั้งช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ทางบวกให้กับ brand ของ SEP โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับการบรรลุ SDGs ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความชอบธรรมในเวทีสากล

ในมิติของการทูตสาธารณะ ทั้งโครงการที่เกี่ยวกับการให้ทุนการศึกษา ทุนฝึกอบรมด้านและการจัดให้คณะต่างประเทศดูงานด้าน SEP ในไทย โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย และโครงการ SEP model village/ learning center ต่างมีผลในการส่งเสริมให้ความคิดและทัศนคติของประชาชนและในที่สุดรัฐบาลของประเทศปลายทางที่มีต่อประเทศไทยเป็นไปในทางบวก โดยเฉพาะ

โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างความสัมพันธ์และการเป็นมิตรที่ดีในระดับประชาชน ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโอกาสให้ไทยเผยแพร่วัฒนธรรมภาษาและความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยให้ประชาชนต่างชาติโดยตรงและเชิงลึก อันเป็นการสร้างความนิยมชมชอบในประเทศไทยและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยกับประเทศปลายทางในที่สุด

3.3 จาก SEP for SDGs Partnership สู่ Advancing Partnership for Sustainability

ในเวทีสหประชาชาติ เมื่อปี 2558 ไทยได้เสนอหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เป็นแนวทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 โดยไทยได้นำเสนอแนวคิด SEP for SDGs Partnership (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2564) และในการที่ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม G77 ของไทยเมื่อปี 2559 ซึ่งเป็นปีแรกของการอนุวัติตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 ไทยได้เผยแพร่แนวคิด SEP for SDGs Partnership ผ่านการแบ่งปันประสบการณ์การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหลากหลายสถานการณ์และสาขา ทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยหวังว่า ประเทศอื่น ๆ จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางบรรลุ SDGs (Pramudwinai, 2017) ทั้งนี้ กลุ่ม G77 ซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิก 134 ประเทศ รวมทั้งจีน เป็นกลุ่มล็อบบี้ที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาในเวทีสหประชาชาติ ไทยจึงเห็นโอกาสอันดีในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง SEP วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 และ SDGs เพื่อเผยแพร่แนวปฏิบัติ SEP อย่างกว้างขวางในเวทีระหว่างประเทศ (UNOSCC, 2017: 39)

การรณรงค์ SEP for SDGs Partnership อย่างแข็งขันในกรอบสหประชาชาติทำให้นิยามดังกล่าวกลายเป็นคำขวัญหลักของการทูตไทย ทั้งนี้ นายสีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้แสดงข้อคิดเห็นไว้ว่า นักการทูตไทยทุกคนแม้แต่นักการทูตระดับปฏิบัติการสามารถคาดการณ์ได้ว่า ไทยจะเน้นประเด็นความยั่งยืนในการเป็นประธานอาเซียน เนื่องจากไทยได้ใช้ประเด็น SDGs เป็น platform หลักของการต่างประเทศไทยนับตั้งแต่การเป็นประธาน G77 และการรณรงค์หาเสียงการสมัครเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในเวลาต่อมา (Phuangketkeow and Ganjanakhundee, 2020: 2)

ในกรอบอาเซียน เอกอัครราชทูตสุริยาฯ ให้ข้อมูลว่า ไทยได้ดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนเปรียบเสมือนการต่อภาพจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาบทบาทของไทยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไทยได้มีความพยายามตั้งแต่การเป็นประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2552 ซึ่งไทยได้เสนอให้ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหนึ่งในวาระหลักของอาเซียน โดยได้เสนอให้มีการจัดทำ ASEAN Development Goals อย่างไรก็ดี ประเทศอื่น ๆ เห็นว่า ข้อเสนอดังกล่าวจะเป็นการดำเนินการซ้ำซ้อนกับ Millennium Development Goals (MDGs) ของสหประชาชาติ ความพยายามของไทยในครั้งนั้น

จึงไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ดี ไทยก็ไม่ได้ละทิ้งความพยายามทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นวาระสำคัญของอาเซียน โดยไทยได้เสนอให้เอกสาร ASEAN Community Blueprint 2025 ระบุถึงประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย และต่อมา เมื่อปี 2559 ในการประชุม ASEAN Foreign Ministers Retreat นายดอน ปรมัตวินัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้นำเสนอให้อาเซียนมีความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน แม้ว่าเรื่องดังกล่าวไม่อยู่ในวาระการหารือและเป็นการเสนอ “out of the blue” ลาวในฐานะประธานอาเซียนและประเทศอื่น ๆ ที่เห็นประโยชน์ของข้อเสนอดังกล่าวได้สนับสนุนไทย อีกทั้งได้มอบหมายให้ไทยปฏิบัติหน้าที่ประเทศผู้ประสานงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างถาวร ซึ่งแตกต่างจากธรรมเนียมปฏิบัติของอาเซียนซึ่งประเทศสมาชิกต่าง ๆ จะเวียนกันทำหน้าที่ประเทศผู้ประสานงานตามวาระ

ในการนี้ ด้วยบทเรียนในอดีตว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องไม่ซ้ำซ้อนกับกรอบอื่น ๆ ไทยจึงต้องหาวิธีขับเคลื่อนวาระดั้งกล่าวโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งที่มีอยู่แล้ว จึงเป็นที่มาของการทำการศึกษา (mapping exercise) เพื่อค้นคว้าและเปรียบเทียบการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาคระหว่างอาเซียนกับสหประชาชาติว่าได้ทำอะไรไปบ้างแล้ว โดยไทยได้นำผลของการศึกษาดังกล่าวซึ่งเป็นตารางเปรียบเทียบไปหารือกับธนาคารโลกที่กรุงวอชิงตัน ซึ่งปรากฏว่า อาเซียนเป็นองค์การภูมิภาคแรกที่มีการศึกษาในลักษณะนี้ และตารางการเปรียบเทียบได้แสดงให้เห็นการดำเนินการของอาเซียนและสหประชาชาติที่ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ ในการนี้ ไทยจึงเห็นว่าควรที่จะยกระดับการศึกษาให้ครอบคลุมและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับ UNESCAP เพื่อจัดทำการศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งผลลัพธ์ก็คือ รายงาน “Complementarities between the ASEAN Community Vision 2025 and the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development: A Framework for Action” หรือ Complementarities Initiative เมื่อปี 2560

หนึ่งปีก่อนการเป็นประธานอาเซียนของไทย ไทยในฐานะประเทศผู้ประสานงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้รายงานความคืบหน้าด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดทำ Complementarities Initiative ต่อที่ประชุมหารือระดับสูงเรื่องการบรรลุ SDGs ระหว่างผู้นำอาเซียนกับเลขาธิการสหประชาชาติ เลขาธิการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และประธานธนาคารโลกที่เมืองบาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เมื่อเดือนตุลาคม 2561 ซึ่งข้อสรุปสำคัญของการประชุมดังกล่าวคือ ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นวาระหลักสำคัญของอาเซียน ในการนี้ ไทยได้ใช้โอกาสการประชุมดังกล่าวช่วยปูทางสู่การเป็นประธานอาเซียนของไทยในปี 2562 ซึ่งสนองต่อแผนการของไทยเนื่องจากไทยได้ตัดสินใจแล้วว่าการเป็นประธานอาเซียนของไทยจะเน้นเรื่องความยั่งยืนเป็นหลัก (สุริยา จินดาวงษ์, 2564)

คำขวัญหรือ theme ของการประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2562 คือ Advancing Partnership for Sustainability ทั้งนี้ กรมอาเซียนได้อธิบายในเอกสาร “Why Sustainability? The Case for Promoting the Sustainability of Things as an ASEAN Strategic Priority” อธิบายเหตุผลของการเน้นประเด็นความยั่งยืนในการเป็นประธานอาเซียนของไทยว่า ความยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับทุกมิติ (Sustainability of Things) จึงมีความหมายต่อสามเสาหลักของอาเซียน กล่าวคือ ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม ทั้งนี้ ในฐานะประธาน ไทยจะผลักดันให้เกิดความมั่นคงที่ยั่งยืนผ่านการส่งเสริมความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เศรษฐกิจที่ยั่งยืนซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน สังคมและวัฒนธรรมที่ยั่งยืนซึ่งส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม และที่สำคัญที่สุดคือ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะการเร่งดำเนิน Complementarities Initiative ระหว่าง ASEAN Community Vision 2025 และ UN 2030 Agenda for Sustainable Development เพื่อการบรรลุ SDGs ในอาเซียน ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมความร่วมมือแบบ win-win ไม่เฉพาะในภูมิภาคแต่กับประชาคมโลกด้วย อันจะเป็นการส่งเสริมมูลค่าทางยุทธศาสตร์ของอาเซียนและความสามารถของอาเซียนในการสนับสนุนสันติภาพและความมั่นคั่งในภูมิภาค นอกจากนี้ ความร่วมมือแบบ win-win จะช่วยพัฒนาความไว้วางใจซึ่งกันและกันกับประเทศหุ้นส่วนของอาเซียนด้วย (ASEAN Thailand, 2019)

อนึ่ง ในฐานะผู้ประสานงานด้านความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียน ไทยได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับ UNESCAP จัดการประชุม High-Level Brainstorming Dialogue on Enhancing Complementarities between the ASEAN Community 2025 and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development (HLBD) ในทุก ๆ เดือนมีนาคมที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี 2560 เพื่อหารือเรื่องการผลักดัน Complementarities Initiative ให้มีความคืบหน้า ในการประชุม HLBD ครั้งแรก ไทยได้ร่วมกับ UN ESCAP และสำนักเลขาธิการอาเซียนเสนอให้ Complementarities Initiative เน้นความร่วมมือใน 5 ประเด็น คือ (1) การขจัดความยากจน (2) โครงสร้างพื้นฐานและความเชื่อมโยง (3) การบริหารทรัพยากรอย่างยั่งยืน (4) การผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน และ (5) ความยืดหยุ่น (resilience) นอกจากนี้ ที่ประชุม HLBD ครั้งที่ 1 ได้เสนอให้มีการก่อตั้งศูนย์ ASEAN Center for Sustainable Development Studies and Dialogue (ACSDSD) เพื่อประสานความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อน Complementarities Initiative ต่อมา ที่ประชุม HLBD ครั้งที่ 2 เมื่อปี 2561 ได้เสนอให้มีการจัดทำ Complementarities Roadmap เพื่อเป็นเข็มทิศขับเคลื่อนข้อริเริ่มที่เป็นรูปธรรมในห้าประเด็นข้างต้น (ASEAN Thailand, 2020)

3.4 Complementarities Roadmap และ ACSDSD - สู่ขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในกรอบอาเซียน

ไทยสามารถขับเคลื่อนให้ข้อเสนอ Complementarities Roadmap และ ACSDSD ดังกล่าวให้เกิดขึ้นจริง โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 34 ซึ่งไทยเป็นประธาน ผู้นำอาเซียนได้รับรอง ASEAN Leaders' Vision Statement on Partnership for Sustainability ซึ่งสนับสนุนบทบาทของ Complementarities Initiative ในการส่งเสริมความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนภายในอาเซียนและภายนอกกับประเทศคู่เจรจาผ่านกลไกของอาเซียนเพื่อบรรลุความยั่งยืนในทุกมิติของการสร้างประชาคมอาเซียน และได้สั่งการให้มีการจัดทำ Roadmap of Action for the Complementarities Initiative นอกจากนี้ ผู้นำอาเซียนได้สนับสนุนการจัดตั้ง ACSDSD ขึ้นในประเทศไทย

ในการนี้ ไทยได้มีบทบาทนำโดยเป็นผู้ยกร่าง Complementarities Roadmap ร่วมกับ UNESCAP และสำนักเลขาธิการอาเซียน และในช่วงการเป็นประธานอาเซียนของไทย ไทยได้นำเสนอ Complementarities Roadmap ต่อที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการเมื่อเดือนกันยายน 2562 ที่กรุงนิวยอร์กเพื่อพิจารณาสนับสนุน ทั้งนี้ Complementarities Roadmap มีความสำคัญเนื่องจากเอกสารดังกล่าวเป็นเสมือนคู่มือสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนและองค์กรเฉพาะสาขาของอาเซียนเพื่อดำเนินการเพื่อส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของนโยบาย SDGs ระดับประเทศและของภูมิภาค โดยที่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทั้งสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน จึงมีความจำเป็นที่จะมีแผนที่สำหรับหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อนกับโครงการ SDGs ในภูมิภาคที่มีอยู่แล้ว นอกจากนี้ เอกสารดังกล่าวได้ระบุถึง action lines และ flagship project ต่าง ๆ ที่อาเซียนควรร่วมกันดำเนินการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการบรรลุ SDGs

ตัวอย่างของความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการและประเด็นที่อาเซียนต้องร่วมมือกันทำตามที่ Roadmap ได้ระบุไว้ ได้แก่ โครงการศึกษาการขาดสารอาหารและการเจริญเติบโตช้า และการพัฒนากรอบการเฝ้าระวังและติดตามผล โดยร่วมมือกับธนาคารโลกและองค์การอาหารโลก การส่งเสริมการเก็บสถิติและข้อมูลเพื่อประเมินความคืบหน้าด้าน SDGs และข้อริเริ่มต่าง ๆ ด้านการขจัดความยากจน โครงการ ASEAN Smart Cities Network และ Smart Villages การแบ่งปันความรู้ด้านการลดช่องว่างทางดิจิตัลโดยร่วมมือกับประเทศคู่เจรจา หุ้นส่วนอาเซียน-นอร์เวย์ด้านพลังงานสะอาดและยั่งยืน และการศึกษาด้านการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (one village one product)

ความสำเร็จของไทยในการผลักดัน Complementarities Roadmap มีความสำคัญเพราะเป็นกลไกหลักเพื่อสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและหุ้นส่วนภายนอก และเป็นตัวอย่างที่ดีของความร่วมมือใต้-ใต้ ความร่วมมือสามฝ่าย และความร่วมมือพหุภาคี

โดยเฉพาะกับสำนักงานสหประชาชาติในภูมิภาค องค์กรที่เกี่ยวข้องในระบบสหประชาชาติ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ด้านการพัฒนาระหว่างกันและสร้างผลที่เป็นรูปธรรมด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการสร้างประชาคมอาเซียน

เช่นกัน การจัดตั้ง ACSDSD ถือได้ว่าเป็นผลงานรูปธรรมที่สำคัญชิ้นหนึ่งของการเป็นประธานอาเซียนของไทย โดย ACSDSD ได้เปิดตัวขึ้นที่การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 35 ที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้ เอกสาร Chairman's Press Statement on the Launch of the ASEAN Centre for Sustainable Development Studies and Dialogue มีสาระสำคัญว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ของอาเซียน โดย ACSDSD ซึ่งจัดตั้งที่วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล มีหน้าที่ขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาคและส่งเสริม Complementarities Initiative ผ่านการวิจัยและการศึกษาประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับภูมิภาครวมทั้งการหารือและความร่วมมือทั้งในอาเซียนและหุ้นส่วนนอกภูมิภาค

ACSDSD เป็นองค์กรหลักเพื่อสนับสนุนการดำเนินการตาม Complementarities Roadmap โดยเป็นผู้ประสานการปรึกษาหารือของผู้มีส่วนร่วมต่าง ๆ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและการติดตามและประเมินผลของการดำเนินตาม Roadmap อีกทั้งเป็นศูนย์เพื่อประสานความร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนนอกภูมิภาค และสนับสนุนงานวิจัยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในอาเซียนหนึ่งในโครงการหลักของ ACSDSD คือ การให้ทุนวิจัยระดับปริญญาเอกด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการดำเนินการด้าน SDGs ในภูมิภาค ปีละ 2 ทุน แก่นักศึกษาสัญชาติประเทศสมาชิกอาเซียน โดยในปี 2563 ACSDSD ได้มอบทุนให้แก่ชาวเมียนมา 1 ทุน และอีกหนึ่งทุนแบ่งระหว่างนักศึกษาชาวไทยและเวียดนาม (ฉัตรวดี จินดาวงษ์, 2564)

นอกจากนี้ ACSDSD ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับประเทศนอกภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศด้วย เช่น การจัด ASEAN-Swiss Forum on SDG 12 (Responsible Consumption and Production) and Business and Human Rights, a Peer Learning Event ร่วมกับรัฐบาลสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 ความร่วมมือกับอียูด้าน sustainable consumption and production (SCP) โดยการทำ Mapping of SCP in ASEAN ทั้งนี้ อียูจะให้การสนับสนุนจัดตั้ง ASEAN-EU Circular Economy Stakeholders Platform แก่อาเซียนผ่าน ACSDSD นอกจากนี้ ACSDSD มีโครงการที่จะร่วมกับรัฐบาลนอร์เวย์ รัฐบาลอิตาลี Asia Foundation และ Rockefeller Foundation (ASEAN Thailand, 2020)

3.5 การวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนในบริบทอำนาจแบบนุ่มนวล

เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายในการสร้างอำนาจต่อรองและการยอมรับในสากลตามที่ระบุไว้ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ ซึ่งมีตัวชี้วัดเป็นของจำนวนข้อเสนอ/ข้อริเริ่มของไทยได้รับการรับรองในเวที/องค์การระหว่างประเทศ ประเทศไทยและคนไทยได้รับการเลือกตั้ง/ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ดำเนินการของไทยในกรอบอาเซียนถือได้ว่าได้ผลดีมากในส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย เนื่องจากข้อเสนอ/ข้อริเริ่มของไทยต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียนได้รับการสนับสนุนรับรองอย่างถ้วนหน้า อันเป็นผลต่อการส่งเสริมภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และสถานะของประเทศ

ตามแนวความคิดของ Nye สิ่งที่ไทยได้ทำในกรอบอาเซียนคือการจัดตั้งวาระและการวางกรอบการหารือบนพื้นฐานของประเด็นที่มีความชอบธรรมและอำนาจทางศีลธรรม เพื่อดึงดูดและโน้มน้าวประเทศอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ปรารถนาในการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้สะท้อนแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจแบบนุ่มนวลของ Nye ไว้ว่า การส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลมีวัตถุประสงค์ “เพื่อสร้างพันธมิตรรอบด้าน และให้ไทยเป็นที่ยอมรับและมีสถานะที่ดีในเวทีระหว่างประเทศ” (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

เพื่อเป็นการแสดงข้อมูลสนับสนุนกลยุทธ์ของไทยในการใช้ประเด็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระที่ดึงดูดประเทศอื่น ๆ ให้ยอมรับไทย การศึกษาฉบับนี้อ้างอิงข้อสังเกตของนายสีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศว่า ความสำเร็จของการเป็นประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2562 มีความสำคัญยิ่งต่อรัฐบาลไทยอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นการสร้างความเชื่อถือให้กับรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเพิ่งได้รับเลือกตั้งมาได้ 5 เดือน อีกทั้งเป็นการรื้อฟื้นความเชื่อมั่นที่ต่างชาติมีต่อประเทศไทยหลังจากที่ประสบปัญหาการเมืองภายในประเทศซึ่งนำมาสู่รัฐบาลทหารในปี 2557 (Puangketkeow and Ganjanakhundee, 2020: 2) ซึ่งได้ทำให้หลายประเทศได้ลดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย ทั้งนี้ อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศเห็นด้วยว่าการผลักดันให้ SDGs ฝังตัวอยู่ในวาระการพัฒนาของอาเซียนเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของการเป็นประธานอาเซียนของไทย โดยไทยได้รับความชื่นชมและสามารถดึงดูดให้ผู้นำระดับโลกมาสนับสนุนการเป็นประธานอาเซียนของไทย เช่น กิจกรรมพิเศษ “Special Lunch on Sustainable Development” ช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 35 มีนาง Kristalina Georgieva กรรมการจัดการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เข้าร่วมด้วย นอกจากนี้ การรับรองเอกสาร “Bangkok Declaration on Combating Marine Debris in ASEAN Region” ได้รับการชมเชยจากองค์กรสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เนื่องจากอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีปัญหาการทิ้งขยะพลาสติกในทะเลในปริมาณสูง นอกจากนี้ ไทยสามารถโน้มน้าวให้

ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดตั้งเครือข่าย ASEAN Network for Combating Illegal, Unreported and Unregulated Fishing (Puangketkeow and Ganjanakhundee, 2020: 3-4)

เห็นได้ว่า การเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี ยกสถานะและบทบาทไทยในสายตาของประเทศและองค์กรที่ให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าว โดยเฉพาะสหภาพยุโรปซึ่งในระดับทวิภาคีไทยได้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้ความควบคุม ซึ่งไทยได้รับการปลดสถานะออกจากบัญชีใบเหลืองของสหภาพยุโรปในที่สุด

ในทางเดียวกัน นางฉัตรวดี จินดาวงษ์ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และความร่วมมือกรมอาเซียนมีความเห็นว่า ศูนย์ ACSDSD เป็นเครื่องมือที่ดึงดูดให้ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคยุโรป ให้เข้ามามีความร่วมมือกับอาเซียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์ฯ เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเปรียบเสมือน branding ของไทยในอาเซียน โดยประเทศต่าง ๆ มีความคาดหมายว่าไทยเป็นผู้มีบทบาทนำในประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ ไทยได้นำเสนอความร่วมมือด้านความพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียน-อียู อีกด้วย โดยในครั้งที่ไทยปฏิบัติหน้าที่เป็นประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-อียู ไทยได้เสนอให้มีกลไกความร่วมมือทางการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างอาเซียนกับอียูอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นที่มาของการจัด High-Level ASEAN-EU Dialogue on Sustainable Development ซึ่งที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน-อียู ครั้งที่ 21 เมื่อปี 2559 ได้มีมติให้จัดเวทีดังกล่าวขึ้นเพื่อความร่วมมือในการขับเคลื่อน 2030 Agenda for Sustainable Development และ Paris Agreement โดยไทยได้เป็นเจ้าภาพกรอบการหารือดังกล่าวครั้งแรกเมื่อปี 2560 ที่กรุงเทพฯ และครั้งที่สองอียูเป็นเจ้าภาพที่กรุงบรัสเซลส์เมื่อปี 2563 ทั้งนี้ กรอบการหารือดังกล่าวได้กลายเป็นเวทีสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์อาเซียน-อียูให้เป็นรูปธรรม โดยในที่ประชุมครั้งที่ 2 อียูได้ประกาศที่จะให้เงินทุนช่วยเหลือแก่ ASEAN Catalytic Green Facility และให้ความร่วมมือกับ ACSDSD เรื่อง sustainable consumption and production (ฉัตรวดี จินดาวงษ์, 2564)

แม้ว่าปัจจุบันไทยไม่ได้เป็นประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-อียู แต่ในฐานะประเทศผู้ประสานงานความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียนอย่างถาวร ไทยยังคงจะเป็นประธานร่วมของกรอบการหารือ High-Level ASEAN-EU Dialogue on Sustainable Development ซึ่งหมายความว่า ไทยได้สร้างกรอบความร่วมมือในอาเซียนที่จะทำให้ไทยต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับอียูในประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อ ๆ ไป ดังนั้น ไทยจึงสามารถใช้ประเด็นดังกล่าวดึงดูดให้อียูมีความร่วมมือกับไทยในระยะยาว ทั้งนี้ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์ฯ มีข้อคิดเห็นด้วยว่า อียูมีความกระตือรือร้นและต้องการจัดการหารือในกรอบดังกล่าวทุก ๆ ปี แต่อาเซียนเป็นฝ่ายที่ขอให้จัดปี

เว้นปี กรณีดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจแบบนุ่มนวลผ่านกรอบการหารือบนพื้นฐานของประเด็นที่มีความชอบธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพันธมิตรและให้ไทยเป็นที่ยอมรับ

3.6 การวัดค่าอำนาจแบบนุ่มนวลที่มาจากผลสำรวจ

อีกวิธีสำหรับการวัดค่าอำนาจแบบนุ่มนวลสามารถคือการทำโพลหรือการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย แม้ว่าอำนาจแบบนุ่มนวลเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ก็เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ อำนาจแบบนุ่มนวลจึงเป็นหัวข้อของการศึกษาและจัดทำแบบสำรวจระดับโลกที่มีชื่อเสียงและได้รับการสนับสนุนจาก Joseph Nye เช่น Global Soft Power Index ของบริษัท Brand Finance และ The Soft Power 30 Report ของบริษัท Portland โดยร่วมกับมหาวิทยาลัย University of Southern California ซึ่งรายงานทั้งสองนี้มีการจัดอันดับประเทศตามคะแนน Soft Power ซึ่งมาจากการทำแบบสำรวจข้อคิดเห็นในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก มีประโยชน์สำหรับการแสดงให้เห็นผลของการดำเนินการของไทยในการยกสถานะของประเทศในสายตาของประชาคมโลกในวงกว้าง โดยเฉพาะมุมมองของประชาชนทั่วไปและภาคส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐ

3.6.1 ผลการสำรวจและการจัดอันดับของ Brand Finance

Brand Finance วัดค่าอำนาจแบบนุ่มนวลจากความเห็นของสาธารณชนทั่วไปและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสำรวจของ Global Soft Power Index ใช้ตัวชี้วัดหลากหลายเพื่อระบุถึงแหล่งอำนาจแบบนุ่มนวล เช่น ชื่อเสียง ธุรกิจและการค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วัฒนธรรมและมรดก การศึกษาและวิทยาศาสตร์ ในการนี้ ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสมรรถนะของประเทศด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ อิทธิพลต่อแวดวงการทูต ความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่น ๆ การให้ความช่วยเหลือต่อประเทศยากไร้ และการดำเนินการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

ไทยถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีสมรรถนะอำนาจแบบนุ่นนวล ทั้งนี้ ในปี 2564 ไทยอยู่อันดับที่ 33 จาก 105 ประเทศ โดยในอาเซียน ไทยเป็นประเทศที่อันดับสูงที่สุดอันดับ 2 รองจากสิงคโปร์ (บรูไนและลาวไม่อยู่ในการจัดอันดับ) ในภาพรวม ไทยมีสมถรรนะที่แข็งแกร่งในด้านชื่อเสียงและความคุ้นเคย นอกจากนี้ ดัชนีด้านอิทธิพลวัฒนธรรมและมรดก ประชาชนและค่านิยม และธุรกิจและการค้าก็อยู่ในระดับดี แม้ว่าดัชนีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะไม่สูงเท่าที่ควร แต่ก็สูงกว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ยกเว้นสิงคโปร์

ตารางจัดอันดับประเทศสมาชิกอาเซียนใน Global Soft Power Index 2021

ประเทศ	อันดับ 2564	อันดับ 2563	ความคุ้นเคย	ชื่อเสียง	อิทธิพล	ธุรกิจและการลงทุน	การปกครอง	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	วัฒนธรรมและมรดก	สื่อ	การศึกษาวิทยาศาสตร์	ประชาชนและค่านิยม	โควิด-19
สิงคโปร์	**20**	20	5.6	6.8	4.1	5.5	4.1	3.9	3.7	3.4	4.5	4.0	5.4
ไทย	**33**	32	5.6	6.0	3.8	3.4	2.6	2.6	3.9	2.6	2.4	3.7	3.3
มาเลเซีย	**39**	33	4.9	6.1	3.6	3.4	2.4	2.3	2.7	2.2	2.3	2.9	3.7
อินโนนีเซีย	**45**	41	5.0	5.7	3.4	2.8	2.0	2.2	2.8	1.9	2.1	2.7	3.2
เวียดนาม	**47**	50	5.3	5.5	3.3	2.8	1.9	1.9	2.7	1.9	1.9	2.7	3.2
ฟิลิปปินส์	**53**	42	5.1	5.6	3.3	2.4	1.8	1.7	2.4	1.8	1.6	3.0	3.3
กัมพูชา	**89**	ใหม่	3.6	5.0	2.8	2.2	1.8	1.7	2.2	1.6	1.6	2.3	3.0
เมียนมา	**90**	60	3.4	5.1	2.9	2.1	1.5	1.7	1.9	1.5	1.9	2.1	2.9
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ลาว	**-**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

คะแนนเต็ม = 10

3.6.2 ผลการสำรวจและการจัดอันดับของรายงาน Soft Power 30

รายงาน Soft Power 30 จัดอันดับอำนาจแบบนุ่มนวลโดยประมวลผลจากข้อมูลรูปธรรม (objective data) ซึ่งแบ่งเป็น 6 หมวดหมู่ (วัฒนธรรม การศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์ เทคโนโลยีดิจิตัล ธุรกิจ และรัฐบาล) และข้อมูลนามธรรม (subjective data) ซึ่งมาจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความนิยมอาหารท้องถิ่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การเป็นสถานที่ที่ผู้คนอยากไปเที่ยว ทำงาน หรือศึกษา การสร้างประโยชน์ให้วัฒนธรรมโลก และความเป็นประเทศที่มีความน่าเชื่อถือที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แม้ว่าไทยจะไม่ติดอันดับ 30 ประเทศของ The Soft Power 30 ของโลก แต่ไทยถูกจัดอยู่อันดับ 6 ในรายชื่อ The Asia Soft Power 10 ปี 2561 และ 2562 ของรายงานดังกล่าว ซึ่งในปี 2561 ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับไทยว่า ไทยทำคะแนนได้ดีในเชิงข้อมูลนามธรรม โดยอยู่ในอันดับที่ 25 จากประเทศที่มีการสำรวจข้อมูลทั้งหมด 60 ประเทศ จึงถือได้ว่าไทยมีชื่อเสียงที่ดีในภาพรวม (McClory and others, 2018: 91) อนึ่ง รายงานดังกล่าวมีข้อสังเกตด้วยว่า ผลของการทำการวิเคราะห์ถดถอย (regression analysis) ต่อข้อมูลนามธรรมซึ่งมาจากการสำรวจความคิดเห็นในแต่ละปีได้แสดงให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้ว คำถามที่มีน้ำหนักที่สุดต่อข้อมูลนามธรรมคือความเป็นประเทศที่มีความน่าเชื่อถือที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้น นโยบายการต่างประเทศจึงมีผลกระทบมากที่สุดต่อความรู้สึกของประชาคมโลกต่อประเทศนั้น ๆ (McClory and others, 2018: 165) จึงประเมินจากข้อสรุปดังกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการตอบแบบสำรวจน่าจะมีทัศนคติในทางบวกเมื่อตอบคำถามเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศของไทย กล่าวคือในสายตาของประชาคมโลก นโยบายการต่างประเทศของไทยนั้นมีความน่าเชื่อถือ

ผลของรายงานการจัดอันดับ Global Soft Power Index และ The Soft Power 30 ไม่ขัดแย้งกัน โดยในภาพรวมสรุปได้ว่า ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญใน

หลากหลายสาขาจัดให้ไทยเป็นประเทศที่มีอำนาจแบบนุ่มนวลในอันดับต้น ๆ ของเอเชีย โดยจุดแข็งของไทยคือการเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงที่ดีในสายตาของประชาคมโลก การเป็นประเทศที่น่าท่องเที่ยว มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสำรวจมีทัศนคติเชิงบวกต่อนโยบายการต่างประเทศของไทย ในการนี้ ผลของการวัดค่าอำนาจแบบนุ่มนวลโดยแบบสำรวจทั่วโลกของทั้งสองสำนักแสดงให้เห็นว่า ประชากรโลกที่ตอบแบบสำรวจให้คะแนนนโยบายการต่างประเทศของไทยสูงกว่าหลายประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะในอาเซียน ดังนั้น ในภาพรวม ผลของการสำรวจทัศนคติของประชากรต่ออำนาจแบบนุ่มนวลที่มาจากนโยบายการต่างประเทศจึงสนับสนุนผลของการวิเคราะห์รายกรณีในกรอบของ TICA และอาเซียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลผ่านความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในบริบทของการเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการบรรลุ SDGs ในประเทศต่าง ๆ และในบริบทของการส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีสหประชาชาติและอาเซียน ส่งผลดีต่อการส่งเสริมสถานะและการยอมรับไทยในเวทีระหว่างประเทศ

3.7 อุปสรรคและความท้าท้าย

ในภาพรวม ผลของการศึกษาชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ดีของการใช้นโยบายการต่างประเทศด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย หากพิจารณาอย่างผิวเผินอาจทำให้เข้าใจว่าที่ผ่านมาการดำเนินการของไทยมีความราบรื่น โดยการเน้นประเด็น win-win ที่สร้างคุณค่าและผลประโยชน์ส่วนรวมให้กับโลกทำให้ไทยไม่ต้องเผชิญอุปสรรคหรือความท้าทายใด ๆ อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนึงถึงความยั่งยืนของนโยบายและการดำเนินการดังกล่าวในระยะยาว ผู้เขียนมีความเห็นว่า อุปสรรคต่อการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยในอนาคตคือความต่อเนื่องทางนโยบายและการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในประเทศระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ประการแรก การดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศควรมีความต่อเนื่องทางนโยบายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ชัดเจน ทั้งนี้ การทำงานเป็น silo ของกรมที่เกี่ยวข้องอาจเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มศักยภาพและภาพลักษณ์ของไทยในการเป็นประเทศที่สร้างคุโณปการด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับแนวหน้าของโลก กล่าวคือ ปัจจุบัน รัฐบาลได้กำหนดให้ BCG เป็นวาระแห่งชาติในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย และกระทรวงการต่างประเทศก็ได้สนองนโยบายดังกล่าวโดยการชูเรื่องเศรษฐกิจ BCG เป็นประเด็นหลักของการเป็นเจ้าภาพ APEC และ BIMSTEC อย่างไรก็ดี การเผยแพร่สาระเกี่ยวกับ BCG มักจะมองข้าม SEP แม้ว่าการพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจ BCG ของไทยนั้นมีรากฐานมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ปัจจุบัน คำขวัญ SEP for SDGs แทบจะไม่มีการกล่าวถึงนอกเหนือจากการทำงานของ TICA และกรมองค์การระหว่างประเทศ) ซึ่งการอาจทำให้นโยบายของไทยมีภาพลักษณ์ที่ขาดความต่อเนื่อง

ประการที่สอง ความสำเร็จในการขับเคลื่อนวาระและความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในเวทีระหว่างประเทศอาจสูญเสียพลวัตหากในระดับประเทศไทยไม่สามารถทำให้ประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไปแทรกซึมและฝังตัวอยู่ในทุกภาคส่วนของการพัฒนาประเทศอย่างครอบคลุม แม้ว่าการน้อมนำ SEP มาใช้ประสบความสำเร็จในหลายพื้นที่ของประเทศ ขาดความเชื่อมโยงและความไม่สมดุลระหว่างปัจจัยภายในประเทศกับบทบาทและนโยบายเชิงรุกของไทยในต่างประเทศอาจจะกระทบต่อความน่าเชื่อถือของไทยในเวทีระหว่างประเทศในที่สุด อนึ่ง วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเทศที่มีความสำเร็จด้านอำนาจแบบนุ่มนวลที่มาจากนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน เช่น จีนและเยอรมนี ได้แสดงให้เห็นว่าทั้งสองประเทศมีนโยบายและการดำเนินการภายในประเทศที่เข้มแข็งซึ่งช่วยสนับสนุนบทบาทของทั้งสองประเทศดังกล่าวในเวทีระหว่างประเทศด้วย

ประการที่สาม ข้อริเริ่มของไทยในกรอบอาเซียนต้องมีการสานต่อและรักษาไว้ซึ่งพลวัตของความร่วมมือ ในการนี้ รัฐบาลไทยจึงมีส่วนได้ส่วนเสียสูงในความสำเร็จของ ACSDSD ซึ่งเป็นผลลัพธ์รูปธรรมของการเป็นประธานอาเซียนของไทยเมื่อปี 2562 และเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยที่มาจากความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบอาเซียน อย่างไรก็ดี ปัจจุบัน ACSDSD อยู่ในสภาวะที่ขาดผู้บริหาร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการเชิงรุกของศูนย์ฯ

3.8 สรุปผลการวิเคราะห์

บทนี้ได้นำเสนอข้อมูลสนับสนุนสมมุติฐานของการศึกษาฉบับนี้ โดยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ผลของการดำเนินการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยผ่านนโยบายการต่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในบริบทของการเผยแพร่และการดำเนินโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ รวมทั้งการผลักดันให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหนึ่งในวาระหลักของความร่วมมือในกรอบอาเซียน ในการนี้ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนส่งผลดีต่ออำนาจแบบนุ่มนวลของไทย โดยไทยได้สร้างคุณูปการและประโยชน์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นรูปธรรมในเวทีสากล อีกทั้งมีบทบาทอันแข็งขันในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นผลให้นานาประเทศสนใจและต้องการมีความร่วมมือกับไทย อันเป็นการยกสถานะและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ โดยที่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็น win-win ซึ่งสร้างประโยชน์ให้ส่วนรวม ไทยจึงไม่ต้องเผชิญการต่อต้านวาระดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อุปสรรคและความท้าท้ายสำคัญในการใช้นโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลยุทธ์อำนาจแบบนุ่มนวลของไทยน่าจะมากจากปัจจัยภายในประเทศ เช่น ความต่อเนื่องทางนโยบาย ในการนี้ ผู้เขียนจะมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอุปสรรคและความท้าทายข้างต้นในบทต่อไป

บทที่ 4
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ไทยได้พัฒนากลยุทธ์อำนาจแบบนุ่มนวลผ่านความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีองค์ความรู้และแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนจากโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ ทั้งการปลูกพืชทดแทน เกษตรทฤษฎีใหม่ จนถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไทยได้นำประสบการณ์และแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศไปเผยแพร่ในต่างประเทศทั้งในรูปแบบการให้ทุนการศึกษาและทุนอบรม โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย และโครงการพัฒนาในพื้นที่ ต่อมา ไทยได้นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีสู่การบรรลุ SDGs ในกรอบสหประชาชาติในรูปแบบ SEP for SDGs Partnership อีกทั้งไทยได้ผลักดันให้มีความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวทีอาเซียน และสามารถโน้มน้าวให้ประเทศสมาชิกอาเซียนรับรองให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญและเร่งด่วนของอาเซียน รวมทั้งแต่งตั้งให้ไทยเป็นประเทศผู้ประสานงานถาวรของอาเซียนด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการเป็นประธานอาเซียนเมื่อปี 2562 ไทยสามารถทำให้ประเด็นความยั่งยืนแทรกซึมลงไปในทั้งสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน โดยได้ร่วมกับ UN ESCAP และสำนักเลขาธิการอาเซียนจัดทำ Complementarities Roadmap เพื่อขับเคลื่อนการสร้างประชาคมอาเซียนควบคู่ไปกับการบรรลุ SDGs ของสหประชาชาติ รวมทั้งได้จัดตั้งศูนย์ ACSDSD เพื่อช่วยขับเคลื่อน Roadmap ดังกล่าว บทบาทนำอันสร้างสรรค์และเชิงรุกของไทยในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการสร้างกลไกส่งเสริมความร่วมมือดังกล่าวอย่างถาวรทั้งในรูปแบบของการเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ การให้ทุนการศึกษา และการจัดตั้งวาระเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์รวมทั้งแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศ ได้ดึงดูดประเทศนอกภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศแถบยุโรปและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ให้สนใจและต้องการร่วมมือกับไทยเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ไทยให้ความช่วยเหลือ อันเป็นการยอมรับและส่งเสริมสถานะความสำคัญของไทยในเวทีระหว่างประเทศ ดังนั้น ความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นทรัพยากรอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย

การศึกษาฉบับนี้มีข้อสังเกตว่านโยบายการต่างประเทศที่จะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลนั้น จะต้องมีวาระหรือประเด็นความร่วมมือที่เป็นประโยชน์และคุณค่าต่อประเทศอื่น ๆ จึงจะสามารถดึงดูดให้ต่างประเทศยอมรับไทยในฐานะประเทศหุ้นส่วนหรือประเทศ

ที่มีบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ ในการนี้ ไทยได้สร้างกลไก/เวทีความร่วมมือระหว่างประเทศในสองกลุ่มหลัก กลุ่มแรกคือประเทศที่ไทยให้ความช่วยเหลือ/ ให้ความช่วยเหลือร่วมกับไทยในลักษณะไตรภาคี กล่าวคือ ประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีส่วนร่วมในโครงการ SEP for SDGs ในการนี้ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดตั้งศูนย์ SEP learning centers หรือ SEP sustainable communities เป็นกลไกแบ่งปันความรู้และแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มที่สองคือ เวทีความร่วมมือในกรอบอาเซียนด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งไทยเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้น เช่น ความร่วมมืออาเซียน-สหประชาชาติภายใต้ Complementarities Initiative และศูนย์ ACSDSD

เมื่อพิจารณาผลของการดำเนินการเพื่อสร้างเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยในเวทีระหว่างประเทศในเชิงการสร้างความยอมรับและเกียรติภูมิของประเทศ ก็จะพบได้ว่าการดำเนินการของไทยได้ผลดี โดยเฉพาะในกรอบอาเซียนไทยได้ใช้โอกาสการเป็นประธานผลักดันให้เอกสารผลลัพธ์การประชุมในระดับผู้นำและรัฐมนตรีต่างประเทศทุกฉบับมีประเด็นเกี่ยวกับความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ความสามารถของไทยในการใช้นโยบายการต่างประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลระยะยาวอาจประสบอุปสรรคหากขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายและการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบายแรก ความท้าท้ายเชิงนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ คือ ภาพลักษณ์ของการดำเนินการที่ขาดความต่อเนื่อง โดยในแต่ละเวทีไทยจะชูประเด็นที่แตกต่าง กล่าวคือ SEP for SDGs Partnership ในเวทีสหประชาชาติ sustainability ในอาเซียน และ BCG ใน APEC/ BIMSTEC แม้ว่าแต่ละประเด็นมีภูมิหลังและสาระเกี่ยวข้องกันเนื่องจากมีการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญ กระทรวงการต่างประเทศจึงควรมีการดำเนินการเชิงการทูตสาธารณะเพื่อสร้าง narrative เดียวในองค์กรที่เชื่อมโยงระหว่าง SEP for SDGs Partnership, sustainability และ BCG (สุริยา จินดาวงษ์, 2564) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยเป็นลำดับขึ้น รวมทั้งสอดแทรกสาระของ SEP ซึ่งเป็น home grown approach ของไทยที่ประสบความสำเร็จทั้งในและต่างประเทศและเป็นแนวความคิดพื้นฐานของ BCG อนึ่ง กระทรวงการต่างประเทศได้เคยสร้าง narrative เชื่อมโยง SEP for SDGs กับ sustainability ในช่วงการเป็นประธานอาเซียนของไทย โดยได้เผยแพร่ Press Release เรื่อง Thailand Promotes Sustainability of Things Campaign for Future Generations ผ่าน PR Newswire ซึ่งมีเนื้อหาว่า ไทยมีความพร้อมในการขับเคลื่อนประเด็นความยั่งยืนในกรอบอาเซียนเนื่องจากไทยมีพื้นฐานในการแบ่งปัน SEP

ซึ่งเป็นแนวทาง homegrown ของไทยเพื่อบรรลุ SDGs ให้แก่หลายประเทศทั่วโลกผ่านหลักสูตรต่าง ๆ และโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนา (MFA, 2019) ในการนี้ การสร้าง narrative ดังกล่าวเป็นการดำเนินการการทูตสาธารณะที่ต้องบูรณาการระหว่างกรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด คือ TICA กรมองค์การระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมอาเซียน กรมสารนิเทศ รวมทั้งสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ทั่วโลกซึ่งควรใช้ narrative เดียวกัน ในการประชาสัมพันธ์นโยบายการต่างประเทศของไทยเพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในรูปแบบ SEP for SDGs, sustainability และ BCG ในทางกลับกัน การดำเนินการเผยแพร่ SEP ของ TICA ก็สามารถเพิ่ม visibility ให้กับ BCG ซึ่งเป็นวาระแห่งชาติได้ โดยโครงการให้ความช่วยเหลือ SEP ต่าง ๆ ก็ควรมีพัฒนาการใหม่ ๆ ที่รวมมิติของ BCG เข้าไปด้วย นอกจากนี้ ไทยควรใช้ ACSDSD ให้เป็นประโยชน์ในการเป็นอีกเวทีสำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้และแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศของ SEP for SDGs โดยเฉพาะเมื่อ TICA มีโครงการ SEP model communities และ SEP learning centers ในหลายประเทศอาเซียน (บรูไนกัมพูชา ลาว เมียนมา ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม) อีกทั้ง ACSDSD สามารถเป็นศูนย์เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้าน BCG เพื่อใช้โมเดลเศรษฐกิจดังกล่าวส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาค

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอง เกี่ยวกับอุปสรรคสำคัญอีกประการ คือความไม่สมดุลระหว่างการขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวทีระหว่างประเทศและปัจจัยภายในประเทศ ซึ่งอาจจะกระทบต่อความน่าเชื่อถือของ brand และภาพลักษณ์ความเป็น champion ของการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย กล่าวคือ หากไทยยังประสบปัญหา PM 2.5 ที่มาจากการเผาพื้นที่การเกษตร เป็นประเทศที่ปล่อยขยะทะเลลำดับต้น ๆ หรือมีความยากจนที่และช่องว่างระหว่างรายได้คนรวยและคนจนเพิ่มขึ้น ภาพลักษณ์ของไทยในการเป็นประเทศผู้มีแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบให้กับโลกก็จะขาดความน่าเชื่อถือ

ในการนี้ การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นโอกาสอันดีที่จะปรับเปลี่ยนปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะวิถีของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้นำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งไทยก็ได้ประกาศให้ BCG Economy เป็นวาระแห่งชาติและเป็นแผนของการฟื้นฟูเศรษฐกิจเพื่อ build back better อย่างไรก็ตาม ไทยต้องขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้ทุก ๆ ภาคส่วนภายในประเทศมีความร่วมมือและดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น ไทยควรมีแผนที่ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจนและนำไปปฏิบัติจริงได้ (สุริยา จินดาวงษ์, 2564)

ในการสร้าง branding ให้ไทยเป็นผู้นำด้านความยั่งยืนรัฐบาลไทยควรมีเป้าหมายที่กระชับ ชัดเจน เข้าใจง่ายและจับต้องได้ ซึ่งจะสร้างพลวัตให้กับทุก ๆ ภาคส่วนภายในประเทศดำเนินการสู่การบรรลุเป้าหมายเดียวกัน เช่น ไทยจะลดมลภาวะ PM 2.5 ให้ Air Quality Index (AQI) อยู่ในระดับสีเหลือง/ สีเขียว ได้ภายในปีใด เปลี่ยนมาใช้รถยนต์พลังงานไฟฟ้าทุกคันภายในปีใด

เพิ่มสัดส่วนพลังงานทดแทนร้อยละเท่าไหร่ ภายในปีใด ไทยจะเพิ่มพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็น carbon sink จำนวนกี่ล้านไร่ ภายในปีใด ไทยจะสร้างงานและรายได้ในอุตสาหกรรม BCG เป็นกี่ร้อยละของ GDP ของประเทศ รวมทั้งสานต่อเรื่องที่ไทยได้ริเริ่มไปแล้ว เช่น เป้าหมายในการลดขยะทะเล โดยอาจเชื่อมโยงต่อเป้าหมายด้านการรีไซเคิลขยะพลาสติก และการผลิต bio plastic ที่ย่อยสลายได้

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สาม คือ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเป้าหมายข้างต้นรัฐบาลควรสร้างมาตรฐาน กฎเกณฑ์ มาตรการจูงใจ รวมถึงมาตรการลงโทษที่ชัดเจนในภาพรวมอย่างเป็นระบบและครอบคลุม ในการชักชวนและโน้มน้าวให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

ประเทศตัวอย่างที่ดีที่มีการบูรณาการการทำงานภายในประเทศในด้านความยั่งยืน คือ สิงคโปร์ ทั้งนี้ ผลการสำรวจ Soft Power Index ได้ชี้ให้เห็นว่า สิงคโปร์เป็นประเทศที่อยู่ในอันดับต้น ๆ ของการมีทรัพยากรอำนาจแบบนุ่มนวลของโลก และอยู่ในอันดับที่สูงกว่าไทยในดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของเอกอัครราชทูตสุริยาฯ ว่า สิงคโปร์มีนโยบายที่จะเป็นผู้นำด้านความยั่งยืนของภูมิภาค ทั้งนี้ สิงคโปร์ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะเคยเป็นประเทศที่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวในอาเซียน โดยรัฐบาลสิงคโปร์ได้เปลี่ยนชื่อกระทรวง Ministry of Environment and Water Resources (MEWR) มาเป็น Ministry of Sustainability and the Environment เมื่อปี 2561 และได้วางแผนที่จะเป็น hub ของการซื้อขายคาร์บอนเครดิตของภูมิภาคแล้ว โดยขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวไปในทิศทางเดียวกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น สิงค์โปร์แอร์ไลนส์เป็นสายการบินแรกของโลกที่มีโครงการแลกเปลี่ยนคาร์บอนเครดิตให้ผู้โดยสารนำไปลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ธนาคารกลางของสิงคโปร์มีการทำ stress-test กับบริษัทต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบนโยบายของบริษัทว่ามีความยั่งยืนอย่างไร (สุริยา จินดาวงษ์, 2564)

ในกรณีของไทย ปัจจุบัน ภาคเอกชนไทยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการสนับสนุนให้ไทยบรรลุ SDGs องค์กรเช่นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand-SET) มีแผนงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึง สิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (Environmental, Social, and Governance-ESG) โดย SET มีดัชนี Thailand Sustainability Investment (THSI) เพื่อประเมินความยั่งยืนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยในปี 2563 มี 124 บริษัท ที่ผ่านการประเมินและอยู่ในบัญชี THSI คิดเป็นร้อยละ 69 ของมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาด นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ไทยถูกจัดอันดับสูงกว่าบริษัทในอาเซียนเมื่อประเมินตามดัชนีความยั่งยืนของโลก เช่น Dow Jones Sustainability Indices (DJSI) FTSE4Good และ MSCI ESG (พิมพรรณ ดิศกุล ณ อยุธยา, 2564)

การดำเนินการของภาคเอกชนดังกล่าวสามารถเป็นช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยในการเป็นผู้นำด้าน SDGs ได้ อย่างไรก็ตาม เอกอัครราชทูตสุริยาฯ มีมุมมองที่แตกต่างว่า บริษัท

ขนาดใหญ่ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีแรงจูงใจที่จะส่งเสริมและความยั่งยืน ESG เนื่องจากมีผลกับการลงทุนและการทำธุรกิจกับต่างชาติ เพราะกระแสหลักของโลกกำลังเน้นเรื่องความยั่งยืน จึงเป็นมาตรฐานสำคัญที่บริษัทข้ามชาติพึงมี ในขณะเดียวกัน บริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมต้องมีแรงจูงใจอื่น ๆ ให้นำแนวคิดความยั่งยืนมาปรับตัวธุรกิจ ในการนี้ รัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ มาตรฐาน แรงจูงใจ รวมถึงมาตรการลงโทษที่ชัดเจนในภาพรวมอย่างเป็นระบบและครอบคลุม ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่มีหน่วยงานใดในรัฐบาลสามารถผลักดันได้โดยลำพัง ยกตัวอย่างคือการส่งเสริมการลงทุนสีเขียวเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม BCG ซึ่งบีโอไอไม่สามารถเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขเพียงหน่วยงานเดียวได้ (สุริยา จินดาวงษ์, 2564) ดังนั้น รัฐบาลจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมในผู้ประกอบการทุกระดับมีความใส่ใจและร่วมมือกับการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการกำหนดมาตรการด้านความยั่งยืนที่จับต้องได้ เช่น มาตรการจูงใจการลดการใช้พลังงานฟอสซิลและเพิ่มสัดส่วนของการใช้พลังงานทดแทนในการผลิต มาตรการลงโทษด้านการเผาพื้นที่เกษตรและการกำจัดขยะอย่างไม่ถูกวิธี ซึ่งมาตรการดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับการผลักดัน BCG Economy ด้วย

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

<u>ข้อเสนอแนะเชิงดำเนินการแรก</u> คือ รัฐบาลควรใช้กลไกที่มีอยู่แล้วเพื่อกำหนดเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่กำหนดกิจกรรมและระยะเวลาอย่างชัดเจน รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยไม่ต้องตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มการทำงานใหม่ที่ซ้ำซ้อน ทั้งนี้ โดยที่ประเด็นความยั่งยืน ทั้ง SEP และ SDGs มีความเชื่อมโยงกับ BCG ดังนั้น คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model ซึ่งประกอบด้วยทั้งหน่วยราชการและภาคเอกชน สามารถเป็นเจ้าภาพในการสร้างเป้าหมายและมาตรฐาน/กฎเกณฑ์ จูงใจรวมทั้งบทลงโทษ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อน BCG ไปในตัวด้วย เนื่องจากเอกชนไทยจะมีภาระผูกพันให้ปรับตัวเพื่อทำธุรกิจยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

<u>ข้อเสนอแนะเชิงดำเนินการที่สอง</u> เกี่ยวกับกลไกเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศที่ไทยได้จัดตั้งขึ้น ในการนี้ กระทรวงการต่างประเทศควรดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้ ACSDSD ประสบความสำเร็จ รัฐบาลไทยซึ่งให้งบประมาณแก่ ACSDSD จำนวน 11 ล้านบาทต่อปี มีส่วนได้ส่วนเสียในความสำเร็จของศูนย์ดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันขาดผู้อำนวยการ ดังนั้น กระทรวงการต่างประเทศควรประกาศรับสมัครและแต่งตั้งผู้อำนวยการคนใหม่ในโอกาสแรก เพื่อรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงและศักยภาพของ ACSDSD ในการดำเนินภารกิจเชิงรุก เนื่องจากผู้อำนวยการศูนย์มีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดโครงการความร่วมมือใหม่ ๆ ประสานสัมพันธ์กับองค์กรหุ้นส่วนภายนอก อีกทั้งเป็นผู้นำเสนอนโยบายการบริหาร นอกจากนี้ ไทยควรใช้ประโยชน์บทบาทของ ACSDSD ในการเป็นเวทีเผยแพร่องค์ความรู้และแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศ ในการส่งเสริม SEP for SDGs Partnership รวมทั้ง

นวัตกรรมหรือองค์ความรู้ SEP ใหม่ ๆ TICA ซึ่งเป็นผู้แทนไทยใน Advisory Board ของ ACSDSD จึงควรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของศูนย์ ACSDSD ด้วย

รศ. ดร. ณัฐวุฒิ พิมพา อาจารย์ประจำวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล และนักวิจัยศูนย์ ACSDSD ให้ความเห็นว่า เมื่อไทยเป็นประเทศเจ้าภาพของศูนย์ ACSDSD ประเทศหุ้นส่วนอื่น ๆ นอกอาเซียนก็มีความคาดหวังให้ไทยดึงประเทศอาเซียนอื่น ๆ มาร่วมมือด้วย แม้ว่าผู้แทนอาเซียนซึ่งมาจากภาคนโยบาย เช่นนักการทูตหรือหน่วยงานราชการจะให้ความร่วมมือดี แต่ความสำเร็จที่จะเกิดได้จริงต้องมีพันธมิตรและเครือข่ายที่มาจากภาคปฏิบัติด้วย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะแปรองค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยของศูนย์ ACSDSD ไปสู่การปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรม (ณัฐวุฒิ พิมพา, 2564) ในการนี้ TICA ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีประสบการณ์ความร่วมมือและเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่กว้างขวาง สามารถมีบทบาทช่วยเหลือการสร้างเครือข่ายระดับภูมิภาคให้กับ ACSDSD ได้

<u>สรุปข้อเสนอแนะ</u> การศึกษาฉบับนี้มองว่า การดำเนินการเพื่อส่งเสริมอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยผ่านนโยบายการต่างประเทศด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมีผลดีในระดับนโยบาย ซึ่งไทยมีชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีเวทีการประชุมและความร่วมมือระหว่างประเทศในระยะยาว การที่จะทำให้ไทยมีชื่อเสียงในฐานะประเทศที่เป็น champion ด้านความยั่งยืนอย่างแท้จริงนั้น ต้องมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในประเทศเพื่อขับเคลื่อนให้บรรลุ SDGs ในการนี้ รัฐบาลจึงควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ทั้งมาตรการจูงใจและบทลงโทษเพื่อส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนวาระแห่งชาติเรื่อง BCG Economy Model ด้วย นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศควรมีการดำเนินการเพื่อรักษาพลวัตของนโยบายการต่างประเทศด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสนับสนุนให้ ACSDSD ประสบความสำเร็จ อีกทั้งให้ TICA มีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานของ ACSDSD สุดท้ายนี้ ควรมีการดำเนินงานด้านการทูตสาธารณะเพื่อสร้าง narrative ร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยง SEP for SDGs Partnership sustainability และ BCG Economy เข้าด้วยกันซึ่งจะช่วยรักษาพลวัตต่อ ๆ ไปของนโยบายการต่างประเทศเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

เสกสรร อานันทศิริเกียรติ. ยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้: บทเรียนและข้อเสนอแนะต่อไทย. กรุงเทพมหานคร : International Studies Center, 2563.

ASEAN Thailand. ASEAN and Sustainable Development: Promoting Complementaritiesbetween the ASEAN Community Vision 2025 and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development Progress Report. Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, 2020.

บทความในวารสาร

Keohane, R., and Nye, J. Power and Interdependence in the Information Age. Foreign Affairs, (September-October 1998): 81-94.

Nye, J. Soft Power. Foreign Policy, (Autumn 1990): 153-171.

Nye, J. Public Diplomacy and Soft Power. The Annals of the American Academy, (March 2008): 94-109.

Rothman, S.B. Revising the Soft Power Concept: What Are the Means and Mechanisms of Soft Power?. Journal of Political Power, (2011): 49-64.

การสัมภาษณ์

ฉัตรวดี จินดาวงษ์. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และความร่วมมืออาเซียน กรมอาเซียน. สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2564.

สุริยา จินดาวงษ์. เอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2564.

ณัฐวุฒิ พิมพา. อาจารย์ประจำวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2564.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์แฟ้มข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์

กระทรวงการต่างประเทศ. นโยบายการต่างประเทศ. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: https://www.mfa.go.th/th/page/นโยบายการต่างประเทศ [3 สิงหาคม 2564].

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. วิสัยทัศน์ พันธกิจ. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://tica-thaigov.mfa.go.th/th [3 สิงหาคม 2564].

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://tica-thaigov.mfa.go.th/th [3 สิงหาคม 2564]

ชลนิชา ทะภูมินทร์. วิศวกรอาสา. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://readthecloud.co/friends-from-thailand-fft-benin/ 2564 [1 กันยายน 2564].

ชนัญชิดา กองแก้ว. ข่าวดีสำหรับไทย: UN DESA คัดเลือก 2 โครงการของไทยเป็นตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีในการบรรลุ SDGs' [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://www.sdgmove.com/2021/06/30/two-thai-projects-as-sdg-good-practices-undesa/ [1 กันยายน 2564].

เดลินิวส์. อาสาสมัครเพื่อนไทย สร้างความสัมพันธ์ระดับประชาชน. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/อาสาสมัครเพื่อนไทย-สร้างสัมพันธ์ระดับประเทศ-2?cate=5d7da8d015e39c3fbc007415 [1 กันยายน 2564].

ประยุทธ์ จันโอชา. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/statement-policy/62/NALT-statement-of-policy-sp-62.pdf [29 มิถุนายน 2564].

พิมพรรณ ดิศกุล ณ อยุธยา. Accelerating Sustainability Investing in Thai Capital Market. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: https://www.set.or.th/thailandfocus/2021/index.html [25 สิงหาคม 2564].

รุยาภรณ์ สุคนธทรัพย์. การบริหารจัดการทรัพยากร Soft Power ของไทย. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/189521/132712 [23 สิงหาคม 2564].

ASEAN Watch. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: http://aseanwatch.org/wp-content/uploads/2018/10/ข้อเสนอนโยบาย-soft-power-revised.pdf [7 กรกฎาคม 2564].

ในหลวง ร.9 กับยูเอ็น 13 รางวัลระดับโลก. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/foreign/news_695885 [22 สิงหาคม 2564].

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่างประเทศ (2561-2580). [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: https://www.mfa.go.th/th/ [29 มิถุนายน 2564].

ASEAN-Thailand. Why 'Sustainability'? The Case for Promoting the 'Sustainability of Things' as an ASEAN Strategic Priority. [Online]. 2019. Available from: https://www.asean2019.go.th/wpcontent/uploads/2019/01/83b614836442e8aa79a7f7b7bf1b7291.pdf [2021, July 19].

Brand Finance. Global Soft Power Index 2021. [Online]. 2021. Available from: https://brandirectory.com/globalsoftpower/ [2021, July 9].

Chan, S.A. Soft Power and Environmental Policy. [Online]. 2021. Available from: https://www.kas.de/en/web/kambodscha/single-title/-/content/soft-power-and-environmental-diplomacy [2021, August 23].

Karakir, I.A. Environmental Foreign Policy as a Soft Power Instrument: Cases of China and India. [Online]. 2018. Available from: https://doi.org/10.17477/jcea.2018.17.1.005 [2021, August 23].

Leslik, L. H. Nation Branding Explained. [Online]. 2007. Available from: https://www.cfr.org/backgrounder/nation-branding-explained [2021, August 17].

McClory, J. and others. Soft Power 30 Report. [Online]. 2018. Available from: http://www.softpower30.com [2021, July 24].

McClory, J. and others. Soft Power 30 Report. [Online]. 2019. Available from: http://www.softpower30.com [2021, July 24].

Ministry of Foreign Affairs. Thailand Promotes Sustainability of Things Campaign for Future Generations. [Online]. 2019. Available from: https://markets.businessinsider.com/news/stocks/thailand-promotes-sustainability-of-things-campaign-for-future-generations-1028088578 [2021, July 9].

Pramudwinai, D. Statement by H.E. Mr. Don Pramudwinai, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand, Chair of the Group of 77 for 2016, at the Handover Ceremony of The Chairmanship of the Group of 77. [Online]. 2017. Available from: https://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=170113 [2021, August 4].

Puangketkeow, S. and Ganjanakhundee, Supalak. Thailand's Chairmanship: Unshackling Thai Diplomacy and Charting the Association's Way Forward. [Online]. 2020. Available from: https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2020_2.pdf [2021, July 9].

Quitzow, R. and Thielges, S. The German Energy Transition as Soft Power. [Online]. 2020. Available from: https://www.iass-potsdam.de/en/news/soft-power-concept-german-energy-foreign-policy [2021, July 23].

Szondi, G. Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences. [Online]. 2008. Available from: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep05374.pdf [2021, August 17].

United Nations Office of South-South Cooperation (UNOSSC). South-South in Action: Sustainability in Thailand, Experience for Developing Countries. [Online]. 2017. Available from: https://www.unsouthsouth.org/2017/01/12/sustainability-in-thailand-experience-for-developing-countries-2017/ [2021, August 31]

UNOSCC. Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development - Volume 2. [Online]. 2018. Available from: https://www.unsouthsouth.org/library/publications/good-practices-in-sstc-for-sustainable-development/ [2021, August 31].

UNOSCC. Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development - Volume 3. [Online]. 2020. Available from: https://www.unsouthsouth.org/library/publications/good-practices-in-sstc-for-sustainable-development/ [2021, August 31].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ–สกุล นางสาวแจ่มใส เมนะเศวต

ประวัติการศึกษา

– B.A. in Economics and Government วิทยาลัย Smith สหรัฐอเมริกา
– M.A. in Law and Diplomacy มหาวิทยาลัย Tufts สหรัฐอเมริกา
– Ph.D. in International Relations มหาวิทยาลัย Tufts สหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2548	เจ้าหน้าที่การทูต 5 กองอเมริกาเหนือ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
พ.ศ. 2550	นักการทูตชำนาญการ กองสันติภาพ ความมั่นคงและการลดอาวุธ กรมองค์การระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2551	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี
พ.ศ. 2556	นักการทูตชำนาญการ กองการเมืองและความมั่นคง กรมอาเซียน
พ.ศ. 2558	นักการทูตชำนาญการ สำนักปลัดกระทรวง
พ.ศ. 2559	ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโรม
พ.ศ. 2561	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโรม

ตำแหน่งปัจจุบัน นักการทูตชำนาญการพิเศษ สำนักงานรัฐมนตรี

ทุนการศึกษา ทุนการศึกษา Smith College
ทุนรัฐบาล (ก.พ.) ตามความต้องการของกระทรวงการต่างประเทศ